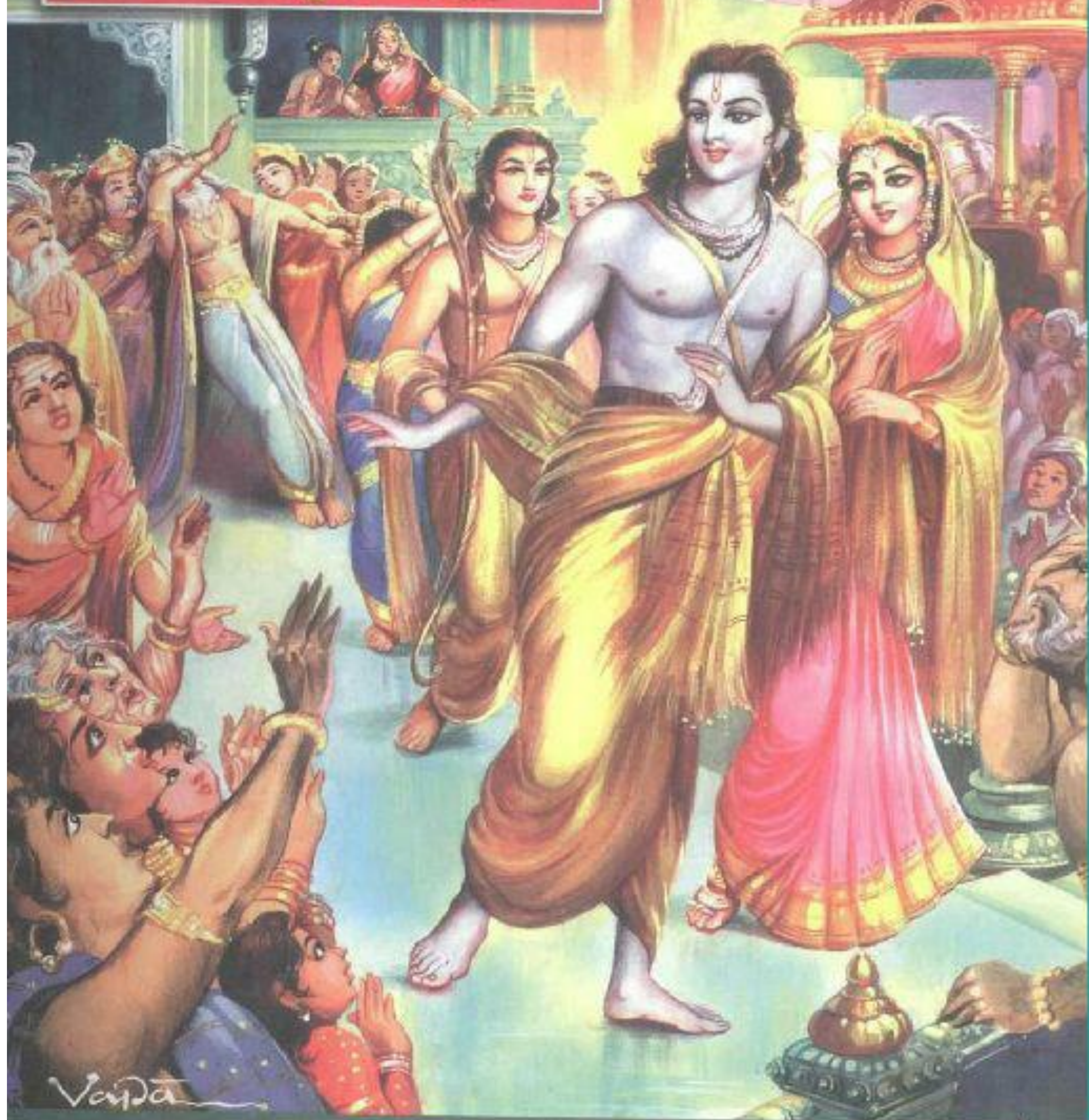
चांदोबा

वाचकां…

डॉ. सुधीर जोशी, अमेरिका

१९६२ सालापासून चंदामामा आमच्या कुटुंबाचा सदस्य आहे. मी स्वत: गेली तीस वर्षे चंदामामाचा वाचक व संग्राहक आहे. जुने अंक काढून मी ते वरचेवर चाळतो. जुन्या वेताळ कथा व अरबी कथा किती वेधक होत्या! 'भयंकर घाटी' पुन्हां सुरुं झाली त्याचा आनंद वाटला. गोष्टी संक्षिप्त स्वरूपांत देऊं नयेत. चित्रेही तशीच व त्याच आकाराची ठेवावीत. प्रदीर्घ मालिकांमधे एक संपूर्ण पानावर चित्र असे, ते पुन्हां बघण्याची संधी वाचकांना मिळेल कां? 'शिलारथ' व 'शिथिलालय' या कथामालिका कृपया पुन्हां सुरुं कराव्यात ही आग्रहाची विनंती! ''अमर वाणी'' ही परत एकदा सुरुं करावी.

परमानंद जैन, उज्जैन

पन्नास वर्षे चंदामामा वाचणाऱ्या अनेक वाचकांपैकी मी एक आहे. मध्यंतरी कांही काळ चंदामामाचे प्रकाशन थांबले होते ते वर्तमानपत्रांतून समजले. ''निश्चयाचा पक्का विक्रमार्क'' हे शब्द पुन्हां वाचले आणि माझ्या डोळ्यांतले अश्रू अनावर झाले.

चंदामामा पुन्हां प्रकाशमान झाला होता. मी ६२ वर्षांचा आहे. ''या वयांतही तुही 'चंदामामा' वाचता?'' असे लोक आश्चर्याने विचारतात. मी सांगतो कीं या जन्मीच नव्हे, तर पुढल्या जन्मीदेखील मला ही संधी मिळावी. हे मासिक वाचून मिळणारा आनंद कांही निराळाच आहे. त्यांना माझे बोलणे विचित्र वाटते व ते निमूटपणे परत जातात. आमच्या घरांत माझी पस्तिशींतली मुलेमुलीही हे मासिक आवडीने वाचतात, त्यांतल्या गोष्टींचे मर्म मुलांना सांगतात. भारतांतल्या सर्व मुलांमुलींनी ह्या मासिकाचा आनंद घ्यावा ही माझी परमेश्वरापाशी प्रार्थना आहे. म्हणजे त्यांना ज्ञान व मनोरंजनाचा खजिना मिळेल. हा चंदामामा, आकाशांतल्या चंद्रासारखाच शीतल, मधुर व शाश्वत असो.

रुचिराजा

नंदनवनच्या जमीनदाराकडे लक्ष्मीपती नांवाचा एक प्रमुख स्वयंपाकी होता. स्वादिष्ट पदार्थ बनविण्यात तो अगदी अजोड आहे, अशी त्याची ख्याती होती. कित्येक वर्षे त्याने जमीनदाराकडे मुख्य आचाऱ्याचे काम केले आणि वय झाल्यावर पत्नीसहित तो त्याच्या गांवी निघून गेला.

तिथे तो अगदी निवांत जीवन जगत होता. परंतु नेह्मी जेवताना पत्नीने केलेल्या स्वयंपाकात कधी मीठच कमी आहे, कधी फार तिखट आहे, कधी पदार्थ शिजलाच नाही, अशी कांही ना कांही तक्रार करीत असे. सारखे तिचे दोष दाखवून देई. त्याचा दहा वर्षांचा नातू 'सारस्वत', आजोबांची ही टीकाटिप्पणी लक्षपूर्वक ऐकत असे. कांही दिवसांनी लक्ष्मीपतीचे निधन झालं. आता घरी लक्ष्मीपतीची पत्नी आणि तिचा नातू सारस्वत, असे दोघेच उरले. भाजीत थोडे मीठ कमी असले तरी सारस्वत लगेच म्हणायचा, ''आजी, ही भाजी इतकी बेचव आहे की तोंडात घालवत नाही.'' त्याच्या आजीला वाटायचे, ''हा अगदी आपल्या आजोबांवर गेला आहे.' सारस्वतचे आई-वडील देवाघरी गेले होते. त्यामुळे त्याची आजी त्याला न रागवता रोज वेगवेगळे स्वादिष्ट पदार्थ बनवून, त्याला कौतुकाने खायला घालत असे. पण त्यामुळे तो अगदी कुचकामी बनला. खाण्याशिवाय त्याला दुसरे कोणतेच काम जमत नसे.

गावांतील लोक त्याला खादाडखाऊ म्हणत असत. ते म्हणायचे. 'याच्याइतका आधाशीही कुठेही सांपडायचा नाही आणि याच्याइतका मठ्ठ माणूसही कुठे सांपडणार नाही.''

थोडीफार संपत्ती गांठीला असल्याने नंदनवनातील एका भिक्षुकाच्या मुलीशी त्याचे लग्न झाले. लग्नाच्या दिवशी जेवायला बसल्यावर त्याने स्वयंपाकातील उणीवा दाखवून दिल्याच. आपल्या जांवयाला खाण्यापिण्याची आवड आहे, हे लक्षांत आल्यावर लक्ष्मीपतीच्या सासऱ्यांनी त्याला निरनिराळी पक्वान्ने खायला घातली.

दोन आठवड्यांनी बायकोला आणायला

सारस्वत पुन्हां सासुरवाडीला आला. रात्री जेवणाची पंगत बसली होती.

"ही काय वांग्याची भाजी आहे? त्यांत थोडं आलं आणि मिरची ठेचून घातली, तर किती छान चव येईल! तसंच या खिरींत केशर घातलं तर काय मजा आली असती! अरेरे! हा वडा इतका टणक कां आहे?" असे बोलून सारस्वतने आपले पाकशास्त्रातले ज्ञान पाजळले.

त्याची पत्नी शारदा हिला नवऱ्याचे हे वागणे आवडले नाही. पण ती कांही बोलली नाही. रात्री सारस्वतसाठी ती दूध घेऊन आली, तेव्हां थोडे दूध घेतल्यावर तो म्हणाला, "या दुधांत वेलदोड्याची पूड घातली असती तर फारच छान चव आली असती."

हे ऐकून शारदा खूप नाराज झाली. परंतु चेहऱ्यावर तसं न दाखवता शांतपणे म्हणाली, "तुम्हाला चवीचं खूप चांगलं ज्ञान आहे. पण मग स्वयंपाक करायला येतो?"

सारस्वत गर्वाने म्हणाला, "स्वयंपाक करायला येत नाही, पण चवी अगदी चांगल्या कळतात."

शारदानं विचारलं, "आणखी काय काय येतं आपल्याला?"

यावर सारस्वतनेच तिला प्रश्न केला, "शेवटी पोट भरण्यासाठीच तर शिक्षण, विद्यार्जन करायचे असते, हे तुला माहिती नाही? जर खाण्या-पिण्याची कांही ददात नाही, तर कशाला विद्यार्जन करायचं?"

आता शारदाला नवऱ्याच्या विचारांची दिशा कळली. आईजवळ ती खूप रडली. पण आईने तिला धीर देत समजावले की नवऱ्याला योग्य मार्गावर आणणे हे तुझे कर्तव्य आहे. तेव्हां ती थोडी शांत झाली आणि नवऱ्याबरोबर सासरी जायला तयार झाली.

शारदाला पूर्णपणे कळून चुकले होते की तिच्या नवऱ्याला फक्त खाण्यापिण्याची आवड आहे. बाकी कुठल्याही कामांत त्याला स्वारस्य नाही. एक दिवस सारस्वतच्या आजीजवळ आपल्या मनांतले दुःख तिने बोलून दाखवले.

त्यावर त्याची आजी असहाय्यपणे म्हणाली, "हो बाळा, मी पण यांत कांही करुं शकत नाही. लहानपणीच त्याचे आईवडील वारले. जोपर्यंत त्याचे मामा गांवात होते, ते त्याला शिकवत असत, अभ्यास करून घेत असत. व्यापारासाठी ते परदेशी गेल्यावर हा अगदीच कुचकामी बनला. त्याला कांही काम करावंसं वाटतच नाही."

एके दिवशी जेवायला वाढताना शारदा नवऱ्याला म्हणाली, "असे नुसते बसून खात राहिलात तर कितीही कमीच पडेल. असा नुसता खर्च करत राहिलात तर असलेली पुंजी कधीच संपून जाईल. कांहीतरी काम करा. त्यांत तुमचा वेळही चांगला जाईल."

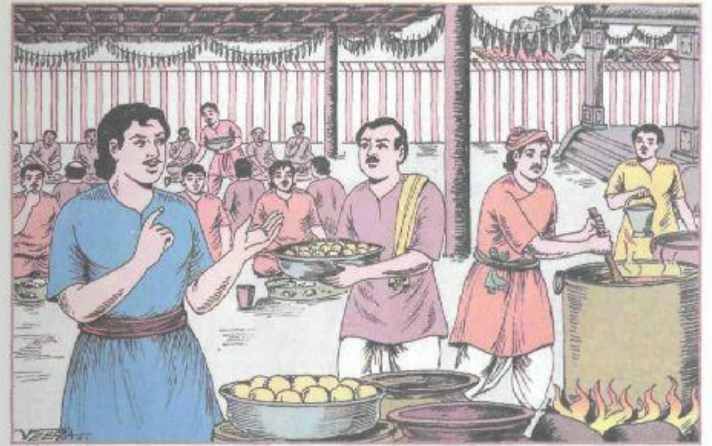
जेवण झाल्यावर सारस्वत म्हणाला, "मला कोणतंच काम येत नाही. मग नोकरी कशी मिळेल? कोणी नोकरी दिली तर मी ती करायला तयार आहे."

आपला नवरा निदान कांहीतरी काम करायला तयार आहे, या गोष्टीचा शारदाला खूप आनंद झाला.

दरवर्षीप्रमाणे यावर्षीही शारदाच्या माहेरी रामनवमीच उत्सव होता. त्यासाठी तिच्या वडिलांनी मुलीला आणि जांवयाला निमंत्रण पाठवले. यावर्षी उत्सव नंदनवनच्या जमीन-दाराच्या प्रमुख उपस्थितीत व्हायचा होता.

उत्सवासाठी जमलेल्या सर्वांसाठी स्वादिष्ट जेवणाचाही प्रबंध असे. सारस्वत संवयीप्रमाणे त्या पक्वान्नांमधेही दोष काढूं लागला की, "हे पुरण पुरेसं गोड झालेलं नाही. या आंबट पदार्थांमधे आणखी थोडा हिंग घातला असता तर खूप छान स्वाद आला असता. लाडवांत काजू घालायचं राहूनच गेलंय."

सारस्वतने केलेली टीकाटिप्पणी जमीन-दाराच्या कानावर गेली. ते खूप नाराज होऊन म्हणू लागले, "नंदनवनाचे जमीनदार आदरा-तिथ्य करण्याच्या बाबतीत प्रसिद्ध आहेत. आजपर्यंत कोणीही त्यांची उणीव दाखवण्याचे धाडस केलेले नाही. ही धाडसी व्यक्ती कोण आहे?"

शारदाचे वडील घाबरून म्हणाले, "जमीनदार साहेब, क्षमा असावी. ती व्यक्ती म्हणजे माझा जांवई सारस्वत. स्वयंपाकाच्या बाबतीत त्याच्या बरोबरीचे कोणी नाही. कोणत्या पदार्थात काय घालायचे, किती घालायचे हे त्याच्याइतके कोणालाच समजत नाही. फक्त त्याची ही कला समजून घेणारा कोणी नसल्याने तो दुरावस्थेत आहे. संधी मिळाली तर तो स्वतःचं कौशल्य सिद्ध करून दाखवेल."

जमीनदार म्हणाले, "कोण, सारस्वत? हा लक्ष्मीपतीचा वंशज तर नाही ना?" शारदाचे वडील म्हणाले, "हो, हो, हा लक्ष्मीपतीचा नातूच आहे."

"वा! फारच छान!" असं म्हणत जमीन-दारांनी सारस्वतला लगेच आपल्या वाड्यांत प्रमुख स्वयंपाकी म्हणून नियुक्त केलं आणि म्हणाले, "त्याच्या पाकशास्त्राच्या कौशल्याची आम्ही परीक्षा घेऊ."

हे ऐकून सारस्वत अगदी भयभीत झाला. तो शारदेला म्हणूं लागला, "तुझे वडील हे काय करून बसले? मला फक्त स्वयंपाकातील दोष काढता येतात. प्रत्यक्ष स्वयंपाक करायला येत नाही. इथून पुढे मी कधीही पदार्थातील दोष काढणार नाही. चल, आज रात्रीच आपण गांवी परत जाऊया."

शारदा त्याला धीर देत म्हणाली, "अहो, घाबरूं नका. आपण प्रमुख स्वयंपाकी आहात म्हणजे प्रत्यक्षांत कांहीच करायचं नाही. आपल्या हाताखाली अनुभवी स्वयंपाकी असतील. कोणत्या पदार्थात कोणती गोष्ट किती प्रमाणांत घालायची. इतकंच तुम्ही त्यांना सांगायचं आहे. वेळ पडल्यास मीही स्वयंपाकाशी संबंधित अशा गोष्टी तुम्हाला शिकवीन."

सारस्वत दुसऱ्याच दिवशी वाड्यावर गेला. शारदेच्या सूचनांचे त्याने अचूक पालन केले. कांही दिवसांतच तो जमीनदारांच्या कौतुकास पात्र झाला आणि उत्तम स्वयंपाकी म्हणून त्याला नांवलौकिक मिळाला.

जमीनदाराने त्याला 'रुचिराजा' ही पदवी देऊन त्याचा गौरव केला.

नवऱ्यांत घडून आलेल्या बदलामुळे आणि त्याला मिळालेल्या नांवलौकिकामुळे शारदा खूपच आनंदात होती. तिचे आईवडील आणि सारस्वतची आजीही अगदी खूष झाले.

केल्याने होत आहे रे...

काश्मीर देशाचा राजा विक्रमसेन एके दिवशी आपल्या दरबारांत पंडितांबरोबर चर्चेत रमला होता. त्याच वेळी दुसऱ्या राज्यांतील एक पंडित तेथे आला. राजाची परवानगी घेऊन त्याने एक स्वरचित संस्कृत श्लोक ऐकवला. त्या श्लोकांत एखादे काम त्याची योग्य वेळ आल्यावरच करण्याचे महत्व सांगितले होते.

"एखादे काम योग्य वेळ आल्यावर केले तरच सफल होते, यशस्वी होते. याउलट योग्य वेळ न पहाता केव्हांही काम केले तर ते वांयाच जाते."

असा या श्लोकाचा भावार्थ होता. राजाला तो श्लोक खूपच आवडला व तो विचार पटलाही. त्याने त्या पंडिताचा मौल्यवान भेटवस्तू देऊन यथायोग्य गौरव केला.

नंतर राजाने आपल्या दरबारी मंडळींना विचारलं, "एखाद्या कामासाठी कोणती वेळ योग्य आहे, हे कसे ओळखायचे?"

यावर दरबारांत उपस्थित असलेला ज्योतिषी म्हणाला, "त्या वेळेची ग्रहांची स्थिती पाहून हे ठरविता येईल."

दरबारांतील आणखी एक पंडित म्हणाला, "अनुभवी व्यक्तींचा सल्ला घेऊन हे ठरविता येईल."

तिथे उपस्थित असलेल्या सर्व मंडळींनी आपापले मत व्यक्त केले. परंतु विक्रमसेनाला कोणतेच उत्तर समर्पक, समाधानकारक वाटले नाही. "असो, पुन्हा केव्हातरी आपण या विषयावर बोलूं", असं म्हणून त्याने त्या दिवशीची सभा बरखास्त केली.

कांही दिवसानंतर विक्रमसेन एका मंत्र्या-बरोबर जंगलातून चालला होता. तिथे त्याला एक सुंदर आश्रम दिसला. आश्रमाजवळच एक ऋषी जमीन खोदत होते. राजाने जवळ जाऊन त्यांना नमस्कार केला व विचारले, "मुनिवर्य, आपण तपस्वी आहात, ज्ञानी आहात. तरी कृपया माझं शंकानिरसन कराल का?"

ऋषींनी मान वर करून क्षणभर राजाकडे

भूषण

पाहिले आणि जरा हंसून पुन्हां ते आपल्या कामांत मग्न झाले.

तेव्हां राजा नम्रपणे त्यांना म्हणाला, "एखाद्या कामाची योग्य वेळ कोणती ते समजली पाहिजे. पण ती वेळ कशी ओळखायची?"

ऋषींनी राजाकडे पाहून पुन्हां एकदा फक्त स्मितहास्य केले आणि आपले काम सुरुंच ठेवले. विक्रमसेनास वाटले की आज ऋषींचं मौनव्रत असेल. त्यामुळे पुढे कांहीच न बोलता तो राजवाड्यांत परत आला.

दुसऱ्या दिवशी खूप जोरांत पाऊस आला. त्यामुळे राजाच्या मनांत असूनही त्याला आश्रमांत जाता आले नाही. तिसऱ्या दिवशी पाऊस थांबला. वातावरण अगदी स्वच्छ, सुंदर होते. त्यादिवशी राजा एकटाच आश्रमांत गेला. त्यावेळी ते ऋषी खोदलेल्या जागी माती टाकून छोटी छोटी रोपे लावीत होते.

विक्रमसेनाने ऋषींना नमस्कार करून विचारले, "मुनिवर्य, कृपया आज तरी आपण माझ्या प्रश्नाचं उत्तर द्याल ना? परवाच्या दिवशी मी आपणांस विचारलं होतं कीं एखादं काम करण्याची योग्य वेळ कोणती, हे कसं ओळखायचं?"

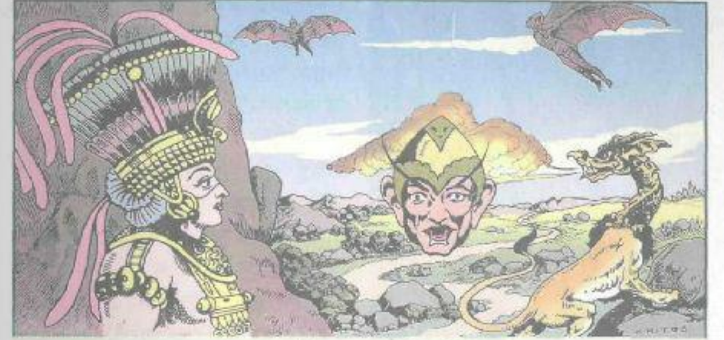
ऋषी हातांतलं काम सुरूं ठेवीतच राजाला म्हणाले, "महाराज, मी परवाच आपल्या प्रश्नाचे उत्तर दिले आहे. पण ते आपल्या लक्षांत आलेले दिसत नाही." विक्रमसेन गोंधळून म्हणाला, "मुनिवर्य, माझ्या खरंच लक्षात आलेलं नाही. कृपया नीट सांगाल का?"

"हे त्याचं स्पष्टीकरण आहे" असं म्हणत ऋषी आपले काम करीत राहिले.

ऋषींच्या बोलण्या-वागण्यातून, कृतीतून राजाला त्याच्या प्रश्नाचं उत्तर मिळाले. योग्य वेळ आली आहे किंवा नाही, असा विचार करत व्यर्थ वेळ दवडण्यापेक्षां कामाला सुरवात करावी. ज्याप्रमाणे ऋषींच्या वृक्षारोपणाला पावसाने साथ दिली, त्याप्रमाणे आपण मनापासून हाती घेतलेल्या कामाला वेळेची साथ मिळतेच! हेच अंतिम सत्य आहे!

ऋषींना नमस्कार करून समाधानी मनाने राजा आपल्या प्रासादांत परतला.

भयंकर घाटी

12

(क्षत्रिय युवकांच्यासारखे वेषांतर करायचे ठरवून केशव व जयमल्लाने ब्राम्हदंडी मांत्रिकाच्या गुहेतले सोने चोरले. त्याचवेळी ब्राम्हदंडी ओरडत आपल्या दालनांतून बाहेर पळायला लागला. त्याला पहारेकऱ्यांनी पकडले, व इतर पहारेकऱ्यांनाही बोलावले. त्यानंतर...)

भाल्याचे टोक आणि शिपायांचा ओरडा पाहून ब्राम्हदंडी मांत्रिकाची झोप उडाली. तितक्यांत तिथे दोनतीन शिपाई पळतपळत आले आणि त्याच्याभोवती कोंडाळे करून उभे राहिले.

"हा पाखंडी पळून जाणार होता. अरे बघता काय, भाला फेका ना!" असं म्हणून शिपायांनी भाला उचलला. ब्राम्हदंडीचा जीव थोडक्यांत वांचला. थोडा वेळ त्याच्या तोंडून शब्दच फुटेना. नंतर जरा धीर करून कांपऱ्या आवाजात तो म्हणाला, "शूर शिपायांनो, मला मारूं नका. मी पळून जायचा प्रयत्न करीत नाही."

"तू पळून जात नव्हतास कां? मग हे काय चाललंय? तू खोटं सांगतो आहेस कीं नाही?" असं म्हणून त्या पहिल्या सैनिकाने भाला उलटा करून त्याला जोराने मारला.

ब्राम्हदंडीला त्यामुळे जखम झाली व तो खाली पडला. लटपटत तो म्हणाला, "अरे, शूर मर्दांनो, मला मारूं नका. मी झोपलो होतो तेव्हां मला एक वाईट स्वप्न पडले आणि मी त्या स्वप्नांतून जागा झालो आणि बाहेर पळत आलो.

पूर्वींच म्हातारा चिडून, ओरडला, "बाबा... नाही... गुरु....!"

केशव व जयमल्ल त्याला घेऊन निघाले. केशवने पित्याचा हात पकडून एक पाऊल पुढे टाकत म्हटले, "गुरु, चला आता निघूं या. अंधार होण्यापूर्वी एखाद्या गांवात शिरायला हवं. रात्रीं तिथे राहून सकाळी आपण घोडे विकत घेऊन पुढे जायला निघू. जर राजकुमार व त्यांचे गुरु यांना पायी प्रवास करताना लोकांनी पाहिलं तर ते काय म्हणतील?" "त्यांना संशय येईल. कांहीतरी अफवा पसरतील, आणि आपल्याला नव्या अडचणींशी सामना करावा लागेल."

ते दोन प्रहर चालत राहिले, आणि अंधार होताहोता एका गांवात पोंचले. जेव्हां ते एका वाटेवरुन जात होते, तेव्हां तिथे पारावर बसलेल्या लोकांचे बोलणे त्यांच्या कानावर पडले, त्यामुळे त्यांना भीती व आश्चर्य वाटले.

"ब्राम्हदंडी मांत्रिक दोन अंगरक्षक बरोबर घेऊन विंध्याचलाच्या दिशेने जातो आहे. तिथे एक औषधी वनस्पती आहे, त्या औषधीने तो राजगुरुचे फोड बरे करील. आजपर्यंत कुणीही वैद्य [illegible] तो मांत्रिक विंध्याचलला जातो आहे."

"यांत कांहीतरी धोका आहे. पण आपण राजकुमार आहोत, गांवगप्पांकडे आपण लक्ष देता कामा नये" जयमल्ल म्हणाला आणि त्याने केशवला खूण केली व पारावरच्या लोकांना विचारले, "इथे कुठे कांहीतरी जेवायला मिळेल कां?"

एका वृद्धाने सांगितले, "इथे जवळच एक खानावळ आहे. पण तिथे आज तुम्हाला बहुधा कांहीही मिळणार नाही. कारण ब्राम्हदंडी हा मोठा वैद्य व त्याचे अंगरक्षक तिथे आज रात्री राहाणार आहेत. हे ऐकून केशव व जयमल्ल स्तंभित झाले. केशवने निराश चेहऱ्याने जयमल्लाकडे बघितले. जयमल्ल विचारांत पडला. पण म्हातारा चटकन म्हणाला, "अरे, तसं असेल तर देशाटन करायला निघालेल्या राजकुमारांनी खानावळींत कशाला राहायला हवं? शिष्यांनो, चला, जाऊं या!" असं म्हणून तो पुढे निघाला. *(अपूर्ण)*

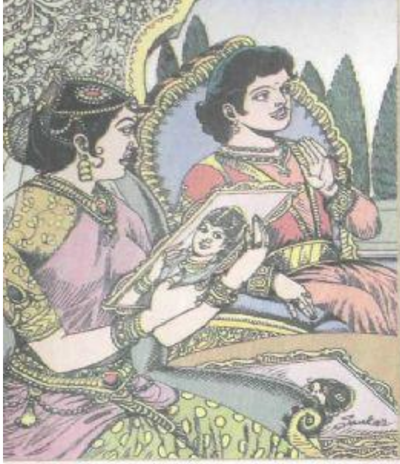

वेताळ-कथा

दोन सुंदरी

शब्दाचा पक्का विक्रमार्क पुन्हां झाडाजवळ गेला; त्याने झाडावरून शव खाली उतरवले आणि आपल्या खांद्यावर घेतले. नंतर तो स्मशानाच्या दिशेने चालायला लागला. तेव्हां शवांत लपलेल्या वेताळाने म्हटले, "राजन्, मध्यरात्री ढगांचा गडगडाट होतो आहे, विजा चमकत आहेत. भुतेप्रेते ओरडत आहेत, तरीही तू बेडरपणे पुढे चालतो आहेस. तुझे हे असे वागणे मला तरी अयोग्य वाटते. मी तुला नेहमी सावध करतो, व तुला सांगतो कीं तू एक श्रेष्ठ राजा आहेस, आणि राजाची कांही निश्चित कर्तव्येही असतात. पण या कर्तव्यांना तू

विसरलेला दिसतोस; हे तुला शोभत नाही. तुझे उद्दिष्ट साध्य झाले तरी तुला त्याचे फळ मिळेलच, याची काय खात्री आहे? मला तर वाटतं कीं ते फळ तू दुसऱ्या कुणाच्या हाती सुपूर्द करशील आणि तू मात्र रिकाम्या हाती परत जाशील. उदाहरण म्हणून मी तुला युवराज जयंतची कहाणी सांगतो. त्याला फळ मिळाले खरे, पण चंचल मनामुळे त्याने ते हातचे गमावले." आणि वेताळाने पुढील गोष्ट सांगितली.

चंद्रगिरीचा महाराज सज्ञान झाला होता. त्याचे लग्नाजोगे वय झाले, तेव्हां त्याला तीव्रपणे वाटले कीं त्याला आवडेल अशा मुलीशीच लग्न करावे. त्याच्या मातापित्यांनी अनेक मुलींची नांवे सुचवली, पण त्याने सर्वांना नकार दिला.

एक दिवस फिरायला जाऊन परत आल्यानंतर जयंतच्या आईने त्याला एक तसबीर दाखवून सांगितले, "ही प्रतापगडची राजकन्या आहे, राजाची एकुलती एक मुलगी आहे. माझ्या वहिनीच्या माहेरच्या लोकांना ही मुलगी फार आवडली. त्यांना वाटतं कीं ही मुलगी सर्वप्रकारे तुला साजेशी आहे."

जयंतने ती तसबीर धडपणे पाहिलीदेखील नाही आणि तो म्हणाला, "ही कन्या मला मुळीच आवडली नाही."

आणि तो तिथून निघून गेला त्या रात्री जयंतला बराच वेळ झोप लागली नाही. त्याला वाटलं कीं राजवाड्यांत राहून मनपसंत वधू शोधता येणार नाही. राज्यांत हिंडून फिरून बघायला हवं. वेषांतर करून तो घोड्यावर बसला आणि तिथून निघाला.

सूर्योदय होईपर्यंत, तो एका दाट अरण्यां-तल्या डोंगरी भागांत पोंचला. तिथे डोंगरावरुन एक मनमोहक धबधबा खाली दगडगोट्यांवर कोसळत होता.

त्या धबधब्यापासून जरा दूर अंतरावर एक सुंदर कुटीर होते. घोड्यावरुन खाली उतरून तो त्या कुटीराजवळ गेला.

तिथे अंगणांत रंगीबेरंगी फुलांच्या झाडांमधे दोन सुंदर मुली फिरत फुले तोडत होत्या. अशा देखण्या मुली जयंतने आजपर्यंत बघितलेल्या नव्हत्या.

तो त्यांच्याजवळ जाऊन म्हणाला, "तुम्ही दोघीजणी अप्रतिम सुंदर आहात. पण या अरण्यांत तुम्ही कां राहता, त्याचे कारण मला कळेल कां?"

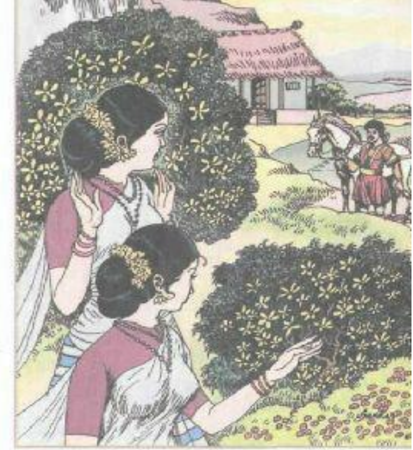
जयंताला पाहून प्रथम त्या बावरल्या, पण नंतर त्यांनी उत्तर दिले, "सौंदर्य म्हणजे काय त्याचा अर्थ कुणीच सांगू शकत नाही. बघणाऱ्याच्या नजरेंत सौंदर्य असते. आमचे वडील एक श्रेष्ठ ज्योतिषी आहेत. त्यांचे म्हणणे व विश्वास आहे कीं जर आम्ही इथल्या नयनमनोहर वातावरणांत एक वर्षभर राहिलो तर आमचे भविष्य उज्वल व सोनेरी होईल. म्हणून हे स्थान त्यांनी आमच्यासाठी पसंत केले. जवळच्या एका राजाच्या निमंत्रणावरुन ते त्याच्या राज्यांत काल गेले आहेत."

त्या सुंदर मुलींनी त्याची ओळख विचारण्या-पूर्वीच जयंतने सांगितलं,

"मी मनपसंत वधू शोधण्यासाठी राजवाड्यांतून कुणाला न सांगता निघालो आहे. याबाबतीत मला माझ्या मातापित्यांचा हस्तक्षेप नको आहे. तुम्हा दोघींपैकी मी एकीशी विवाह करायला मी तयार आहे. तुमचे पिताश्री परत आले कीं मी त्यांच्याशी बोलतो."

जयंतने आपला विचार स्पष्टच सांगितला, आणि त्या दोघी चकितच झाल्या. त्यांनी एकमेकींशी बोलून नंतर म्हटले, "आम्ही दोघी जुळ्या बहिणी आहोत. आमच्या वडिलांनी फार पूर्वीच सांगितलं होतं कीं आमचा दोघींचा विवाह एकाच पुरुषाशी होणार आहे."

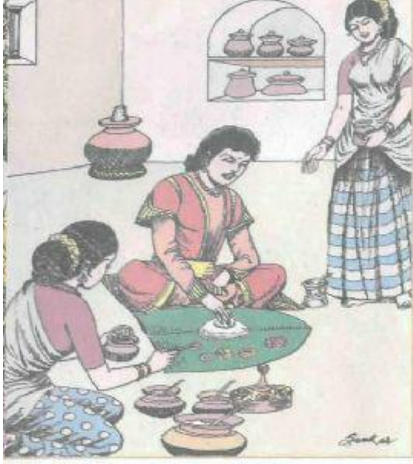
"तर मग मी तुमच्या दोघींशी विवाह

करायला तयार आहे. जरी तुमचे दोघींचे रूप सारखे असले, तरी तुमचे गुण वेगवेगळे असू शकतील. मी कोण आहे हे तुम्हाला आत्तापर्यंत कळलेलंच आहे. तुमची मनस्थिती काय आहे त्याबद्दल थोडे कांही सांगा." शेजारच्या एका दगडावर बसत जयंतने त्यांना सांगितलं.

दोघींनी हंसतच उत्तर दिलं, "आम्ही दोघीही जिद्दी आहोत, अतिशय हट्टी आहोत. जे मनांत येतं, ते करून दाखवल्याखेरीज आम्हाला शांत-पणा नसतो. कोणत्याही कामाला किंवा त्यागाला आम्ही केव्हांही तयार तयार असतो."

"असं होय? पण तुम्ही खरंखरं सांगा कीं माझ्याबद्दल तुम्हा दोघींचं काय मत आहे?" पुन्हां त्यांनी आपसांत बोलून जयंतला सांगितले, "वडिलांनी फार पूर्वी आम्हाला सांगितलं होतं

कीं आमचा पती अतिशय बुद्धिमान आणि विचारी असेल. आमची नांव आहेत मंदा आणि चंपा. आमच्यापैकी मंदा कोणती आणि चंपा कोण, हे तुम्ही सांगू शकाल?''

कांही वेळ विचार करून जयंतने मंदा कोणती व चंपा कोणती हे अगदी बरोबर सांगितले. त्या दोघीही आश्चर्यचकित झाल्या व त्यांनी विचारले, ''हे आपल्याला कसं समजलं?''

जयंत म्हणाला, ''तुम्ही जुळ्या बहिणी आहात. पण साम्य असलं तरी एकीची कांति गुलाबी आहे आणि दुसरीची पिवळसर! त्यावरुन एकीचे नांव मंदा व दुसरीचे चंपा ठेवले असावे. अर्थात, ही माझी कल्पनादेखील असूं शकते.''

''आमच्या वयांतही कांही क्षणांचा फरक आहे. आमच्यांतली थोरली कोण. ते तुम्ही सांगू शकाल कां?''

दोघींनी विचारले. क्षणभर विचार करून जयंत म्हणाला, ''त्याच्यासाठी मला संध्याकाळपर्यंत वेळ हवा.'' दोघींनी ह्याला संमती दिली.

संध्याकाळी त्या दोघींनी त्याला केळीच्या पानावर दोन भाज्या, चटण्या व खिरीसकट स्वादिष्ट जेवण वाढलं. जेवल्यानंतर जयंत त्यांना म्हणाला, ''तुमच्यापैकी मंदा मोठी आहे आणि चंपा धाकटी!''

''वा, अगदी बरोबर ओळखलंत. पण हा निर्णय कसा काय घेतलात?'' मंदाने विचारलं.

''बहुतेक ठिकाणी थोरली बहीण स्वयंपाक व घरकामांत लक्ष देते आणि धाकटी घरांतली बाकी लहानमोठी कामें सांभाळते. मंदाने स्वयंपाक केला, आणि चंपाने पाने मांडून जेवण वाढले. ते मी लक्षपूर्वक बघितले होते म्हणून मी हा निर्णय घेतला.'' जयंतने खुलासा केला.

दोघीजणींनी कुजबुजत कांहीतरी चर्चा केली आणि नंतर जयंतजवळ येऊन त्या म्हणाल्या, ''तुम्ही बुद्धिमान आहात आणि तुमच्यांत तार्किक विश्लेषण करण्याची एक असामान्य शक्ती आहे, हे आम्हाला मान्य आहे. पण आम्ही दोघींच्य पालन-पोषणाची आर्थिक शक्ती तुमच्याकडे आहे कां?''

त्यावर जयंत जोराने हंसला आणि त्याने आपली ओळख त्यांना दिली. नंतर त्याने विचारले, ''अजून कांही शंका असेल तर आत्ताच विचारून घ्या.''

त्यावर मंदा लगेच म्हणाली, ''जन्म-पत्रिकेनुसार आमचा विवाह एकाच पुरुषाशी होणार आहे, आणि आम्हाला दोघींना एकाच दिवशी मुलगे होणार आहेत. पण छोट्या चंपाचा मुलगा कांही क्षण आधी जन्मेल आणि माझा मुलगा कांही क्षणांनंतर. अशा परिस्थितींत, आमच्यापैकी कुणाच्या मुलाला आपण राजा म्हणून घोषित कराल?''

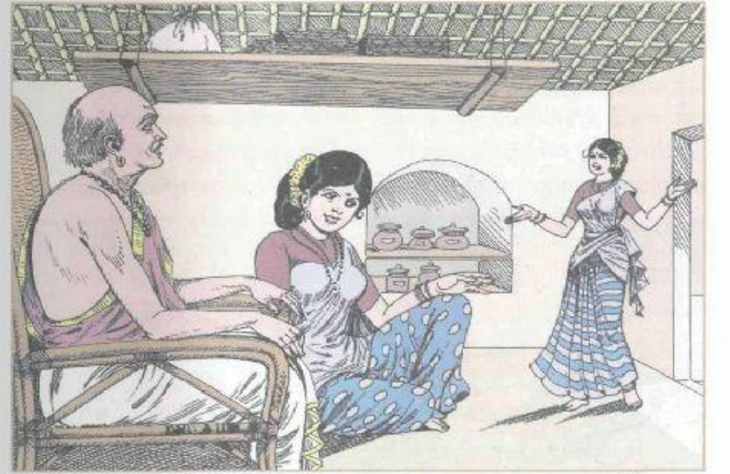
जयंतने उत्तर दिलं, ''ह्या प्रश्नाचे उत्तर द्यायला मला थोडा अवधी हवा.'' ''ठीक आहे. रात्रीं नीट विचार करा आणि मग सकाळी आपला निर्णय ऐकवा.'' दोघी बहिणींनी एकदम म्हटले.

त्या रात्रीं जयंतची झोपायची व्यवस्था एका वेगळ्या खोलींत केली होती. दुसऱ्या दिवशीच पहाटे मंदा व चंपाचे वडील परत आले. मंदाने पित्याला सारी कहाणी सांगितली आणि चंपाने जयंतच्या खोलींत वांकून बघितले. जयंत तिथे नव्हता.

ती परत आली आणि म्हणाली, ''ते त्या ठिकाणी नाहीत. भावी राजाची आपण एक दिवस सरबराई केली, एवढीच आपली कुवत!''

या घटनेनंतर कांही महिन्यानंतर जयंतचा विवाह त्याच्या मातापित्यांनी निवडलेल्या तरुणीशी झाला.''

वेताळाने ही कहाणी सांगितली व म्हटले, ''राजन्, मंदा व चंपा या दोघी सुंदरींशी जयंतचे

वागणे अगदीच न शोभणारे, अव्यवहारी व उद्धटपणाचे वाटते. आपली भावी पत्नी स्वतःच निवडण्याचा निश्चय करुन तो घरांतून बाहेर पडला. त्याच्याशी लग्न करण्यासाठी दोन सुंदरी तयार झालेल्या होत्या. तरीही त्याने त्यांचा स्वीकार केला नाही. आणि मातापित्यांनी निवडलेल्या मुलीची विवाह करायला संमती दिली. हा त्याचा निर्णय अयोग्य नव्हता कां? त्याची मनीषा पूर्ण झाली होती, पण त्याने भलतेच कांहीतरी ठरवले. ही त्याची चूक व लहरीपणा, विक्षिप्त व विचित्र नाही कां वाटत?

माझ्या या शंकांचे समाधानपूर्वक उत्तर तुला माहीत असूनही जर तू गप्प बसलास तर तुझ्या मस्तकाचे तुकडेतुकडे होतील.''

विक्रमार्क म्हणाला, ''मंदा व चंपाने जयंतचे सामर्थ्य, बुद्धिमत्ता व तर्कज्ञान जाणून घेण्यासाठी कांही कठीण प्रश्न विचारले. ते प्रश्न व त्यांची स्वतःबद्दल सांगितलेली माहिती ऐकल्यावर जयंतला समजले कीं या दोघी हट्टी, अहंकारी, व वाजवीपेक्षां जास्त दुराग्रही आहेत. कोणत्याही परिस्थितीत त्या स्वतःचे म्हणणे खरे करणाऱ्या आहेत.

असल्या स्वभावाच्या स्त्रिया कुणालाही कधीही सुख देत नाहीत. हे सत्य जयंतला उमगले. या दोघी जर त्याच्या राण्या झाल्या तर आपलाच पुत्र वारस व्हावा, म्हणून त्यांनी गंभीर समस्या निर्माण केली असती. त्याच्यामुळे राजमहालांत शांती राहिली नसती व राज्यही सुरक्षित राहिले नसते. देशाची सुरक्षा, व प्रजेचा संतोष हे राजाला स्वतःच्या इच्छेपेक्षां जास्त महत्वाचे व आवश्यक असायला हवे. असा चांगला विचार करूनच जयंतराजाने आईवडिलांनी निवडलेली वधू योग्य मानली, आणि ते न्यायी बुद्धीचे लक्षण आहे.

त्यांत त्याची विचाराची पद्धत व तर्कशक्ती स्पष्ट समजते. त्यांत लहरीपणा किंवा चुकीचा निर्णय काडीमात्र नाही.''

राजाचे मौन भंग झाल्यामुळे वेताळ शवा-सहित गायब झाला आणि पुन्हां झाडावर जाऊन बसला. *(के. सुचित्रादेवींची रचना)*

खास बातम्या

नऊ वर्षांचा चित्रपट दिग्दर्शक

कांही वर्षांपूर्वीच नऊ वर्षांच्या किशनने चोवीस कन्नड चित्रपटांतून आणि पांच टीव्हीवरच्या महामालिकांतल्या १००० भागांमधून कॅमेऱ्यासमोर उभे राहून कामें केली होती.

पण आता तो दिग्दर्शक बनला आहे, त्यामुळे तो कॅमेऱ्यामागे जास्त दिसतो. त्याने दिग्दर्शन केलेला पहिला चित्रपट C/o. फूटपाथ, हा लौकरच पडद्यावर झळकेल. त्याने सेटवर काम करताना आपल्या दिग्दर्शकांकडून पद्धती शिकल्या व कॅमेरामनना त्यांची कला शिकवायची त्याने गळ घातली. एक दिवस त्याला रस्त्यांत कांही मुले किरकोळ वस्तू व वर्तमानपत्रें विकताना दिसली. ती मुले अनाथ होती असे त्याच्या वडिलांनी सांगितले. किशन घरी गेला आणि त्याने शाळेंत जाण्याची इच्छा असलेल्या एका अनाथ मुलाची कथा लिहिली. त्यावर त्याने चित्रपट करावा असे वडिलांनी सुचवले, आणि त्याच्या आईने या चित्रपटाची निर्मिती करायची तयारी दर्शविली. यांतल्या भूमिकांसाठी जॅकी श्रॉफ, सौरभ शुक्लासारखे जाणकार कलावंत, व राष्ट्रीय पारितोषिक मिळवणारी कन्नड अभिनेत्री तारा, हे किशनला मिळाले आहेत.

त्याचे कोवळे वय त्याच्या दिग्दर्शनाच्या आड आले नाही. ''प्रत्येकजण इतर दिग्दर्शकांप्रमाणेच माझ्याशी वागतो.'' किशनने सांगितलं. जगांतला सर्वांत लहान वयाचा दिग्दर्शक बनण्याची त्याची इच्छा आहे. 'गिनेस'कडे त्याचे नांव व कागदपत्रें गेलेली आहेत. नेदरलंडच्या तेरा वर्षे वयाचा सिडनी लींग याने १९६३ मधे एका चित्रपटाचे दिग्दर्शन केलेले होते. हा आजपर्यंतचा विक्रम मानला जातो. किशनचा जन्म ६ जानेवारी १९९६ मधे झाला असून तो गातो व संगीतही देतो. त्याच्या पहिल्या संगीत आल्बमच्या १५,००० प्रती खपल्या आहेत.

उद्देशून कठोर शब्द उच्चारले. कारण ती कांही साधीसुधी तलवार नव्हती, ती हिंदुस्तानच्या इंग्लिश गव्हर्नर-जनरलने राजाला भेट दिलेली तलवार होती. ती राजाच्या प्रतिष्ठेची बाब होती. राजाच्या आरडाओरडयाचा स्वामीच्यावर काडीमात्र परिणाम झाला नाही. राजा ओरडत होता,

"अरे देवा! कसला हा वेडा साधू! माझी सर्वात श्रेष्ठ दौलत बुडाली. आता मी काय करणार?"

नाव किनाऱ्याला लागली. तेलंगास्वामीने उथळ पाण्यांत सहज हात बुडवला आणि दोन तलवारी बाहेर काढल्या. ते पाहून राजा चक्रावला. स्वामीने राजाला त्यांतली आपली तलवार ओळखून [illegible] अगदी तंतोतंत सारख्या होत्या.

गोंधळलेल्या राजाला स्वामीने विचारले, "ही तलवार तुमची दौलत आहे ना? मग तुमची दौलत तुम्हाला ओळखून घेता नाही कां येत?" स्वामीने त्यांतली एक तलवार पाण्यांत टाकली आणि दुसरी तलवार, जी राजाची होती, ती राजाच्या हातांत दिली.

अवाक् झालेल्या राजाला आपला मूर्खपणा समजला. माणसे आपले म्हणून जे मानतो ते किती फोल असते हे राजाला कळले. त्याचबरोबर खऱ्या योगीच्या हातांत सारे कांही असूनही त्याच्या मालकीचे एक बोटभर वस्त्रदेखील नव्हते.

(एम्.डी.)

चन्दामामा प्रश्नावली स्पर्धा - ६ (जुलै २००६)

अनिकेत लहू हिरवे	कु. तेजल देवदत्त वडगावे
C/o. प्राथमिक आरोग्य केंद्र,	C/o. वडगावे किराणा स्टोअर्स,
ओतूर, ता. जुन्नर, जि. पुणे	मु.पो. सातारा रोड, पिनकोड - ४१५०१०.
महाराष्ट्र - ४१२ ४०९.	ता. कोरेगाव, जि. सातारा. (महाराष्ट्र)

'चांदोबा' - प्रश्नावली-६ची उत्तरे (जुलै'०६चा अंक)

१. कोरिया देशाच्या दंतकथेतील राजा. 'राजा धडा शिकला'.
२. दिग्बोई (आसाम).
३. चौदा.
४. गोदावरी.
५. १६ ऑक्टोबर.
६. पर्शिया (हल्लीचा इराण).
७. मि. बद्रुद्दिन तय्यबजी.
८. चांगला कोण, वाईट कोण? (गुजरातची लोककथा).

गारुडी राजा

महेंद्रपुरी राज्यांत सर्पवर नांवाचे एक गांव होते. त्या गांवात सांबशिव नांवाचा एक गारुडी रहात असे. साप पकडून त्यांना गरळ (विष) ओकायला लावण्यांत तो अगदी निपुण होता. सर्पदंशावर इलाज करण्यांतही त्याचा हातखंडा होता.

बऱ्याच वर्षानंतर त्याला मुलगा झाला. त्याने मुलाचे नाव ठेवले 'नागराज'. तो त्याचे संगोपन करूं लागला. सांबशिवच्या बायकोचा ज्योतिष, जन्मकुंडली, यांच्यावर खूप विश्वास होता. एकदा तिने एका प्रसिद्ध ज्योतिष्याला नागराजची जन्मकुंडली दाखवली.

ज्योतिष्याने ती जन्मकुंडली लक्षपूर्वक पाहिली आणि तो एकदम आश्चर्याने सांबशिव दाम्पत्याला म्हणाला, "अरे वा! अगदी विलक्षण गोष्ट आहे. तुमचा मुलगा राजा होईल. याच्या नशिबांत राजयोग आहे."

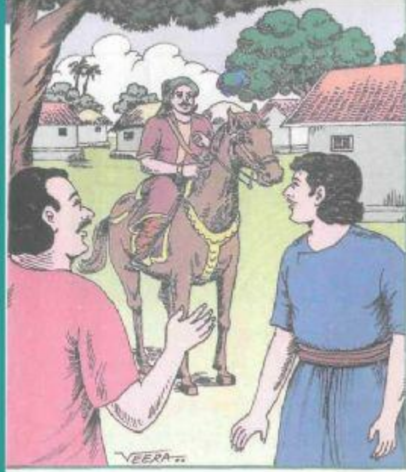
सांबशिव म्हणाला, "माझा मुलगा राजा होणार? उगीच चेष्टा करू नका. खरं काम ते सांगा."

त्याच्याकडे नागराजची कुंडली परत देत ज्योतिषी म्हणाला, "चेष्टा करीत नाही. अगदी खरे सांगतो आहे. तुमचा मुलगा राजा झाल्यावर मात्र मला विसरूं नका."

सांबशिवला हळूं हळूं वाटायला लागले की कदाचित ज्योतिष्याच्या भाकितामधे तथ्यही असू शकेल. मग त्याने विचार केला, आपला मुलगा राजा झाला तर तो अशिक्षित असणे योग्य होणार नाही. म्हणून त्याने मुलाला शाळेत घातलं.

आता नागराज दहा वर्षांचा झाला. वडिलां-प्रमाणेच साप पकडण्यांत तोही अगदी निपुण बनला. शिक्षणांतही तो खूप हुशार होता. संपूर्ण वर्गात त्याच्याइतका हुशार कोणीच नव्हता. सगळे वर्गमित्र त्याचा खूप हेवा करायचे. त्या-मुळेच ते नागराजच्या पत्रिकेतील राजयोगावरून त्याला टोमणे मारायचे आणि 'गारुडी राजा' असे म्हणून त्याची टर उडवायचे.

नागराज वयांत येईपर्यंत सांबशिव म्हातारा झाला होता. तोपर्यंत नागराज सापांच्या विषयात सर्वज्ञ झाला होता. सर्पदंशावर तो अगदी अचूक

इलाज करायचा. सांबशिवच्या मनांत आता सारखे येत होते कीं एकदा आपल्या मुलाला सिंहासनावर आरूढ झालेलं पाहिलं की आपण सुखाने मरायला मोकळे! पण अजून तसं काहीच घडत नव्हतं. नागराजचं लग्नाचं वयही झालं होतं. पण सांबशिवला वाटायचं, आत्ताच नागराजचं लग्न करण्यापेक्षा तो राजा झाल्यावर धूम-धडाक्यांत त्याचे लग्न लावून द्यावे आणि तो सोहळा पाहून आपण धन्य व्हावे. त्याला या संदर्भात पुन्हां एकदा त्या ज्योतिष्याची भेट घ्यायची होती, पण वर्षभरापूर्वीच त्यांचे निधन झाले होते.

इतक्यांत अनपेक्षितपणे एक घटना घडली. राजाचा एक सैनिक घोड्यावरून सर्पवरमधील एका गल्लीतून जाताना नागराज त्याच्या वाटेत आला. सैनिक गुरकावून त्याला म्हणाला, "तू कोण आहेस? बेअकली आहेस कीं घमेंडखोर? आधी माझ्या वाटेतून दूर हो."

हे सगळी ऐकून तेथील एक ग्रामस्थ सैनिकाला म्हणाला, "आमच्या नागराजला आदराने वागवा. तो होणारा राजा आहे."

सैनिकाने आश्चर्याने त्या दोघांकडे पाहिले आणि तो तेथून निघून गेला. परंतु एका आठवड्यानंतर कांही सैनिक सर्पवर गांवात आले आणि नागराजला राजा विजयवर्धनकडे घेऊन गेले.

या घटनेच्या संदर्भात गांवात तरतऱ्हेच्या अफवा पसरल्या. एकजण म्हणाला, "आपण नागराजला 'भावी राजा' असं संबोधतो हे खऱ्या राजाल कळल्यावर तो कसा गप्प बसेल? नागराजचा शिरच्छेद करण्यासाठीच घेऊन गेले असतील."

हे ऐकून सांबशिव भीतीने थरथर कापूं लागला. त्याला नैराश्यानं घेरून टाकलं आणि ज्योतिष्याच्या भाकितावरचा त्याचा विश्वास पार उडून गेला. तो कालीमातेच्या मंदिरात गेला आणि हात जोडून प्रार्थना करूं लागला, "हे माते, माझा मुलगा राजा नाही झाला तरी चालेल. फक्त तो सुखरूप घरी परत येऊं दे. एवढीच कृपा कर."

परंतु, कांहीही विपरीत घडलं नाही. उलट, राजा विजयवर्धनने जाहीर केले की आपली मुलगी नागम्मांबा हिचा विवाह नागराजशी होईल. हे ऐकून सर्व प्रजाजन खूपच आश्चर्यचकित झाले आणि उपरोधाने म्हणूं लागले, "वा! छान! राजकुमारीचा विवाह एका गारुड्याशी!"

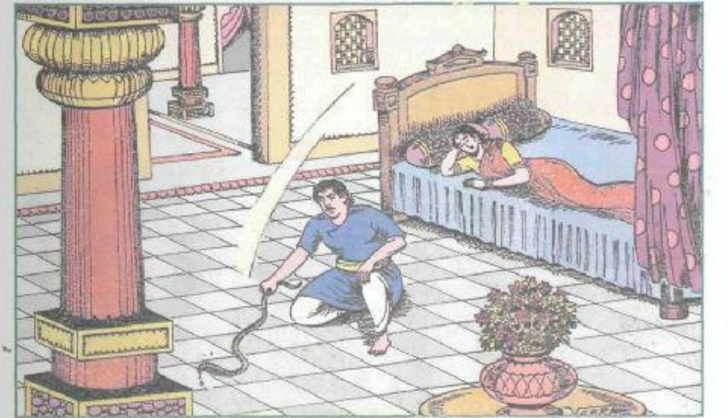
सांबशिवचा आनंद मात्र गगनांत मावेना. ज्योतिष्याचे भाकित आता खरे ठरणार होते. सर्पवरमधील सगळ्या ग्रामस्थांच्या आनंदालाही पारावार उरला नाही. आपल्या गांवचा एक रहिवासी आता राजा होणार, याचा त्यांना खूप अभिमान वाटू लागला.

लवकरच राजकुमारी नागम्मा आणि नागराजचे लग्न अगदी थाटामाटात झाले. राजाने नागराजच्या आईवडिलांचे स्वागत आणि मानपान अगदी चांगल्या प्रकारे केला.

एके रात्री नागराज आणि राजकुमारी नागम्मांबा बिछान्यावर झोपले असताना नागराजाला सापाचा फुत्कार ऐकू आला. त्याक्षणी तो डोळे उघडून पहातो तो एक साप फडा काढून नागम्मांबाच्या दिशेने येताना त्याला दिसला. नागराज पटकन बिछान्यावरून उतरला. त्याने सापाला शेपटी धरून हवेत फिरवून जोरात जमिनीवर आपटले. तडफडत सापाने तिथेच प्राण सोडले.

इतक्यांत राजकुमारीलाही जाग आली आणि नागराजने तिला संपूर्ण हकीकत सांगितली. तिने नागराजच्या धाडसाचें खूप कौतुक केले. लगेचच ही गोष्ट राजाच्याही कानावर गेली. राजा विजयवर्धनने अत्यानंदाने नागराजला मिठी मारली आणि तो म्हणाला, "मुला, तुझ्यामुळेच माझ्या एकुलत्या एका मुलीला जीवदान मिळाले." नंतर त्याने सविस्तरपणे नागराजला राज-कुमारीचा विवाह त्याच्याशी करण्याचे कारण. सांगितले.

विजयवर्धनचे आजोबा अजयवर्धन यांनी खूप वर्षे राज्य केले. म्हातारपणी त्यांनी आपला मुलगा जयवर्धन याला गादीवर बसवले आणि उर्वरित आयुष्य देवपूजेत घालवावे, आध्यात्मिक

Restore 127

प्रगती साधाची, म्हणून जवळच्या जंगलातील एका ऋषींच्या आश्रमांत जाऊन ते राहू लागले.

कांही दिवसांनंतर जयवर्धन शिकारीसाठी जंगलात गेला असताना विषारी साप चावून त्याचा मृत्यू झाला. त्यानंतर विजयवर्धन महेंद्रपुरीचा राजा झाला. त्यानंतर सहा वर्षांनी राणीच्या पोटी सुंदर कन्यारत्न जन्माला आले. अरण्यांत ऋषींच्या आश्रमांत रहाणाऱ्या आपल्या आजोबांचा आशीर्वाद घ्यावा म्हणून विजयवर्धन छोट्या बाळीला घेऊन आश्रमात गेला.

अजयवर्धन पणतीला बघताक्षणीं एकदम दचकले. डोळे बंद करून थोडा वेळ त्यांनी ध्यान लावले आणि नंतर डोळे उघडून विजयवर्धनला म्हणाले, "तुझ्या वडिलांचा मृत्यू साप चावून झाला होता आणि तुझ्या मुलीलाही सापापासूनच धोका आहे. या मुलीचं नाव नागम्मांबा ठेव आणि रोज श्रद्धापूर्वक सर्पदेवतेचे पूजन कर. त्यामुळे धोका टळेल आणि सर्व कांही चांगले होईल. इतकेच नाही तर ही मुलगी मोठी झाली, लग्नाची झाली की हिच्यासाठी मुलगा निवडतानाही योग्य ती खबरदारी घ्यायला पाहिजे. निर्णय घेताना विचारपूर्वक घे, अजिबात गडबड करू नको. हिचा नवरा धाडसी, पराक्रमी आणि धीट असणे अगदी गरजेचे आहे."

राजकुमारी वयांत आल्यावर विजयवर्धन तिच्यासाठी वरसंशोधन करू लागला. पण त्याचवेळी तिला सापापासून असलेल्या धोक्याचे विचारही त्याला सतावत होते. नेमक्या याच वेळी एका सैनिकाने राजाला येऊन सांगितले की सर्पवरचा ग्रामस्थ नागराज याला 'भावी राजा' असं संबोधतात. राजाने लगेचच नागराजला बोलावून घेतले. त्याची सर्व माहिती मिळवली. नागम्माबा आणि नागराज यांच्या जन्मकुंडली छानच जमत होत्या. राजाला कळलं की नागराज साप पकडण्यांत निपुण आहे, आणि सर्पदंशावर इलाज करण्यातही त्याचा हातखंडा आहे. हा सगळा दैवी योगायोग मानून राजा विजयवर्धनने आपल्या मुलीचे लग्न नागराजशी करायचे ठरवले.

वृद्ध झाल्यावर विजयवर्धनने नागराजचे नांव बदलून नागराजवर्धन ठेवले आणि त्याचा राज्याभिषेकही केला. परंतु सर्पवरचे गांवकरी मात्र त्याला कौतुकाने 'गारुडी राजा' असंच म्हणायचे.

चांदोबा प्रश्नावली-८

Co-sponsored by
Infosys FOUNDATION,
Bangalore

बरोबर उत्तर देणाऱ्यांपैकी एकाला रु.२५०/- दिले जातील.

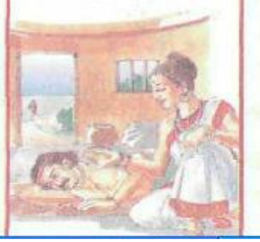
या प्रश्नावलीत विचारलेले सर्व प्रश्न २००५ मधे जानेवारी ते डिसेंबर या अंकांत असलेल्या गोष्टींवर आधारित आहेत. तुम्ही त्या वाचलेल्या आहेत. जर तुम्हाला त्या आठवत असल्या तर तुम्ही लगेच उत्तरे देऊं शकाल. लक्षांत नसतील तर बाराही अंक पुन्हां नजरेखालून घाला. म्हणजे उत्तरे शोधताना मजा वाटेल.

***अचूक उत्तरे देणाऱ्यांची संख्या एकापेक्षां जास्त असेल तर बक्षिसासाठी सोडत काढण्यांत येईल व पांच विजेत्यांना समान रक्कम वाटून दिली जाईल.**

त्यासाठी : १. उत्तरे लिहा. २. आपले नांव, वय (१६ वर्षांखालील मुलांसाठीच ही स्पर्धा आहे) व पिनकोडसहित पत्ता. ३. एका कुटुंबातून एकाच व्यक्तीला भाग घेता येईल. ४. वर्गणीदार असलात तर तो क्रमांक. ५. पाकिटावर चांदोबा प्रश्नावली-८ असे लिहा व चंदामामाचा संपूर्ण पत्ता लिहून आम्हाला पाठवा. ६. सप्टेंबर महिना अखेरपर्यंत आपली प्रवेशिका आम्हाला मिळाली पाहिजे. ७. नव्हेंबरच्या अंकात निकाल जाहीर होईल.

१. एक मानव आणि एक देवता यांचा आनंदात सुरुं झालेला परिचय, त्याचा गर्विष्ठ व आततायी स्वभाव, या कारणामुळे या विदेशी कथेचे शेवटी विषादांत रूपांतर झाले. त्या मानवाचे नांव काय? या देवतेचे नांव काय?
२. २०५० सालापर्यंत भारताची लोकसंख्या किती होईल ते सांगू शकाल?
३. "योग्यता नसलेल्या व्यक्तीला मदत करणे हे सर्वांत मोठे पाप आहे." कोणत्या गृहिणीने हा धडा भुताला शिकवला? तिचे नांव काय? ही कोणती गोष्ट आहे?
४. चंद्रगुप्त विक्रमादित्याच्या काळांत कोणत्या चिनी प्रवाशाने आपल्या देशांत प्रवास केला?
५. 'पोलो' या खेळाची सुरवात आपल्याच देशांतल्या एका नगरांत झाली असं म्हणतात. त्या शहराचे नांव काय?
६. ह्या गोष्टींत सांगितलंय कीं सुखी जीवन घालवण्याचा मार्ग म्हणजे परिश्रमांखेरीज दुसरे कांहीही नाही. ही गोष्ट कोणती आहे?

७. हे चित्र कोणत्या गोष्टीत आहे?

अतिप्राचीन चित्रकला

मध्य प्रदेशची राजधानी भोपाळपासून सुमारे चाळीस किमी अंतरावर भीमबेटका आहे. तिथल्या जवळजवळ ६०० गुहांतली भित्तीचित्रे ही एक अद्भुत प्राचीन देणगी आहे.

पृथ्वीवर मानवाचे अस्तित्व जाणवून देणारी ही जगांतली सर्वांत जुनी चित्रें मानली जातात. ही एक लाख वर्षांची जुनी भित्तीचित्रें प्रेक्षकांना मुग्ध करून सोडतात.

पशुपक्षी, मानवाकृती यांच्या प्रमाणबद्ध चित्रांतल्या सरळ रेषा, वर्तुळें, त्रिकोन, चौकोन, षटकोन इत्यादिंचा वापर थक्क करणारा आहे. मानवाच्या दैनंदिन कामांची चित्रें आपल्याला शिकार, स्वयंपाक, लांकडे फोडणे किंवा पाणी आणणे यासारख्या आकृतींमधून दिसतात.

या चित्रांतून मानवाची उत्क्रांति व शिकाऱ्यापासून शेतकऱ्यांत झालेला बदल समजतो.

स्त्रिया व पुरुष हातांत हात घालून नृत्य करीत आहेत, मिरवणुका काढीत आहेत, वगैरे उत्सवी प्रसंग साजरे करताना चित्रित केले आहेत.

भीमबेटकाच्या या गुहांचा शोध आपल्याला फक्त पन्नास वर्षांपूर्वी लागला, हे विशेष!

इच्छापूर्ती

रामापुरच्या राममंदिरात 'रंगनाथ' नांवाचा पुजारी होता. त्याच्या बायकोचे नांव होते जानकी. लग्नानंतर दहा वर्षांनी त्यांना एक मुलगा झाला. त्यांनी मुलाचं नांव ठेवलं 'सुंदर'. अगदी प्रेमाने ते दोघं सुंदरचे लालनपालन अगदी प्रेमाने करू लागले.

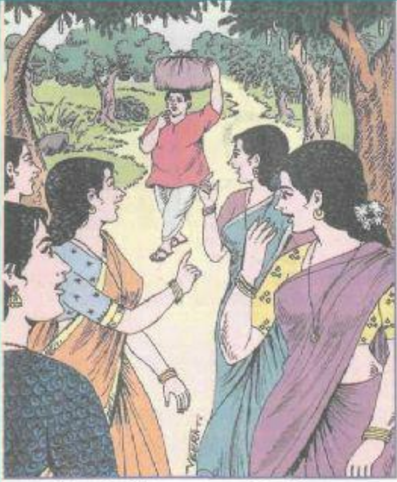
लहानपणापासून सुंदर खूप खादाड होता. तो सतत कांहीतरी चरत असायचा. मंदिरातील निम्म्याहून जास्त प्रसाद तोच फस्त करायचा. त्यामुळे तो खूपच लठ्ठ आणि आळशी बनला. त्याला कांही काम करावेसे वाटतच नसे.

पूजेसाठी आवश्यक असणारे मंत्र व श्लोक सुंदरला शिकवावेत असे रंगनाथला खूप वाटायचे. परंतु त्याची ही इच्छा अपूर्णच राहिली. कितीही प्रयत्न केले तरी सुंदरचे ते श्लोक पाठ होत नव्हते. तो नुसता तब्येतीनेच घडधाकट होता. वीस वर्षांचा होऊनही त्याच्या अंगात काडीचेही धाडस नव्हते. स्वतःच्या सावलीलाही तो घाबरत असे. रंगनाथला सुंदरची खूप काळजी वाटू लागली. तो म्हणायचा, ''बाळा सुंदर, तू कधीच मंदिराचा पुजारी होऊ शकणार नाहीस. काय होणार तुझ्या आयुष्याचं?''

काळजीने रंगनाथ असे बोलूं लागल्यावर सुंदर त्याला म्हणायचा, ''बाबा, आपल्या गांवात मिठाईचं एकही दुकान नाही. आपल्या गल्लीच्या कोपऱ्यावर मला मिठाईचं दुकान घालून द्या. ते संपूर्ण काचेचे, काचेच्याच भिंती, दारे असलेले असे पाहिजे. मग त्या सुंदर दुकानांत पायावर पाय टाकून आरामांत मी मिठाईचा व्यापार करीन. धंद्यात खूप पैसा मिळवीन.

सुंदरच्या असल्या वक्तव्यावर रंगनाथ चिडून म्हणत असे, ''हे बघ, मिठाईच्या व्यापारासाठी खूप पैसा लागतो. माझी तेवढी कुवत नाही. माझ्या लहान बहिणीचे लग्न अजून व्हायचेय. ती जबाबदारी माझ्यावरच आहे. त्यापेक्षा माझं ऐक. पूजापाठ, मंत्र, श्लोक शिकून घे आणि भावी काळांत मंदिरात पुजाऱ्याचे काम कर. पुरुषोत्तम श्रीरामच तुझं रक्षण करेल. तुला तारून नेईल.''

यावर सुंदर लगेच म्हणायचा, ''ते मंत्र वगैरे

शिकणं कांही मला जमायचं नाही. लहानपणा-पासूनच मी भित्रा आणि मठ्ठ आहे. तुम्ही शिकवलेला हनुमान चालिसा पाठ करायला मला दहा वर्षे लागली. मग इतके मंत्र शिकायला किती वेळ लागेल?"

अशांतच रंगनाथच्या लहान बहिणीचं लग्न ठरलं. रंगनाथ लग्नखरेदीसाठी शहरांत आला असताना त्याने बहिणीसाठी दहा साड्या घेतल्या. साड्यांचा बस्ता घेऊन तो दुकानांतून बाहेर पडला. इतक्यांत रस्त्यांतून चाललेल्या एका परिचिताने त्याला अगदी त्याच्या जवळच्या नातेवाईकाचं निधन झाल्याचं सांगितलें. रंगनाथ तसाच परत दुकानांत गेला आणि दुकानदाराला म्हणाला, "आत्ताच माझ्या अगदी जवळच्या एका नातेवाईकाचं निधन झालं आहे. मला तिकडे जायलाच हवे. तेव्हां मी साड्यांचे हे गाठोडे आत्ता इथेच ठेवतो. नंतर येऊन घेऊन जातो."

नातेवाईकाच्या अंत्ययात्रेहून रंगनाथ घरी येईपर्यंत खूप रात्र झाली होती आणि त्याची तब्येतही ठीक नव्हती. हळूं हळूं त्याला ताप चढूं लागला. दुसऱ्या दिवशीही त्याला बरे वाटत नव्हते. तेव्हां त्याने सुंदरला बोलावून सांगितले, "तू त्या कापडदुकानात जाऊन साड्यांचं गाठोडं घेऊन ये. मात्र अंधार पडायच्या आत घरी परत ये. वाटेत चोरीमारीचा धोका आहे. तेव्हां सावध रहा." त्याने सुंदरला गाडीभाड्यासाठी म्हणून वीस रुपये दिले.

सुंदर शहरात पोचल्यावर त्या कापड दुकानात गेला. त्याला बघताक्षणीच दुकानदार म्हणाला, "साड्यांचे गाठोडें न्यायला आलास वाटतं? हे घे गाठोडे. महागड्या साड्या आहेत. तेव्हां सांभाळून जा."

गांठोडे डोक्यावर घेऊन सुंदर बाहेर पडला. त्या गल्लीतच पुढे एक मिठाईचं दुकान दिसल्यावर त्याने विचार केला, "गाडीभाड्यांत वीस रुपये घालवण्यापेक्षां त्याची मिठाई घेऊन खावी आणि मग आरामांत चालत घरी जावे."

मिठाई खरेदी करुन ती खात खात तो पायीच घराकडे निघाला. आता चांगलाच अंधार पडू लागला होता. एका झाडाखाली पांच हडळी गप्पा मारत बसल्या होत्या. सुंदरला येताना पहाताच त्यांनी स्त्रीरूप धारण केलं आणि टाळ्या वाजवून त्यांनी सुंदरला आपल्याजवळ बोलावले.

सुंदर मनांतून चांगलाच घाबरला होता. पण त्याने विचार केला, "मला वाटलं चोर आहेत. पण पुरुष चोर असतात, या तर बायका आहेत." असा विचार करेपर्यंत त्या बायका त्याच्याजवळ येऊन म्हणाल्या, "आमच्या एका नातेवाईकांकडे लग्नसमारंभ आहे. तिकडे चाललो असताना आम्ही रस्ता चुकलो. अरे, या गाठोड्यांत काय आहे?"

सुंदर धीटपणे म्हणाला, "हे साड्यांचं गाठोडे आहे. माझ्या वडिलांनी आपल्या बहिणीसाठी या साड्या घेतल्या आहेत."

"आम्हालाही पाहू दे ना. बघू या कशा आहेत साड्या ते" असं म्हणत त्यांनी सुंदरच्या हातातून गांठोडं काढून घेतलं.

सुंदरने जवळच पडलेली एक झाडाची फांदी उचलली आणि त्यांच्यावर उगारून म्हणाला, "तुम्ही बायका चोर आहात वाटतं. खबरदार साड्यांना हात लावाल तर."

इतक्यांत त्या बायकांनी एक छोटा बटवा सुंदरला देऊं केला आणि म्हणाल्या, "या बटव्यांत एकशे सोळा मोहरा आहेत, त्याही सोन्याच्या. आम्ही लग्नाला जाताना नवरीला भेट द्यायला घेतल्या होत्या. पण आम्ही मुहूर्ताच्या वेळेत तिथे कांही पोचू शकणार नाही. तेव्हां या तुलाच घेऊन टाक. आम्हाला फक्त या साड्या पाहूं दे."

सोन्याच्या मोहरा म्हटल्यावर सुंदरचे डोळे लकाकले. तो लगेच फतकल मारून जमिनीवर बसला आणि त्या मोहरा मोजूं लागला. दोन-तीन मिनिटांनंतर सुंदरला त्या हडळींचा विचित्र प्रकारे हंसण्याचा आवाज आला. त्याने मान वर करून पाहिलं तर त्या हडळी साड्यांचे गाठोडे सोडून त्यांतील साड्या नेसण्याच्या तयारीत होत्या.

सुंदरला कांहीतरी शंका आली. तो एकदम भयभीत झाला. त्याला वाटलं या बायका नाहीत, हडळीच असणार. त्याने मोठ्या आवाजात हनुमान चालिसा म्हणायला सुरवात केली. दुसऱ्याच क्षणी त्या हडळी किंचाळत किंचाळत लिंबाच्या झाडावर जाऊन बसल्या.

हनुमान चालिसा म्हणत म्हणतच सुंदरने सगळ्या साड्या गोळा करून गाठोडं बांधलं आणि मोहराही बरोबर घेऊन तो सकाळी जरी पोचला.

अशा प्रकारे, हडळींच्या कृपेने, सुंदरच्या आत्याचे लग्न धुमधडाक्यात झाले. त्याच्या वडिलांनी त्याच्यासाठी काचेचे छानसे मिठाईचे दुकान घालून दिले. आणि सुंदरची मिठाईच्या दुकानाची इच्छा एकदाची पूर्ण झाली.

दुःखाचं मूळ-लोभ

काशी येथे ब्रह्मदत्त नांवाचा राजा राज्य करीत होता. त्याला दोन मुलगे होते. उतारवय झाले तेव्हां राजाने आपल्या थोरल्या मुलाचा राज्याभिषेक करून धाकट्याला सेनापती म्हणून नेमण्याचे ठरविले. अगदी राज्याभिषेकाच्या वेळी मोठा राजाला येऊन म्हणाला - "मला हे राज्य नको, धाकट्यालाच राज्य करू दे!"

तो काशीचे राज्य सोडून दूर एका सामंत राजाच्या राज्यात गेला. तेथे तो एका श्रीमंत माणसाच्या घरी नोकरी करू लागला. दिवसभर तो त्या श्रीमंताच्या घरांत गड्याचे काम करी.

कांही काळ लोटल्यावर काशीच्या राज्याचे कांही अधिकारी, जमिनीची मापे वगैरे घेत, व त्यावरचा राज्य कर ठरवीत, त्या सामंत राजाच्या राज्यांत येऊन पोंचले. त्यांनी त्या श्रीमंताच्या घरी काम करणाऱ्या युवराजाला पाहिले व त्याच्यावरची आपली भक्ति व श्रद्धा दर्शविली. ते कळतांच त्या श्रीमंत माणसाने युवराजाकडे येऊन विनंती केली की "आपण आपला धाकटा भाऊ काशीचे महाराज यांना पत्र लिहून माझ्यावर लागणारा कर थोडा कमी करावा!" युवराजाने तसे पत्र लिहिले व काशीच्या राजाने कर कमी केला.

ही गोष्ट सर्वांस कळल्यावर गांवातील अनेक लोक युवराजाकडे आले व त्यांच्यावरचा कर कमी करण्यासंबंधी राजाला लिहिण्यास विनंती करूं लागले. सर्वांच्यातर्फे युवराजने आपल्या धाकट्या भावाला पत्र लिहिले आणि सर्वांनी इच्छिल्या-प्रमाणे जमिनीवरचा कर कमी करण्यास राजाने मंजुरी दिली.

पुढे तर राज्याच्या खजिन्यांत भरावयाचे कर लोक युवराजाकडेच येऊन भरूं लागले. युवराजाने नको म्हटले तरी प्रजा त्यालाच येऊन कर देऊं लागली. त्यामुळे भावाच्या मनांतले वैराग्य कमी होऊ लागले आणि राज्यप्राप्तीचा मोह वाढू लागला.

त्यानंतर तो एकेका सामंत राजाला आपल्या-कडे वळवून घेऊन, किंवा त्याला जिंकून आपली सत्ता वाढवू लागला. त्या गोष्टीची माहिती आपल्या धाकट्या भावालाही युवराज देऊं लागला. तरी धाकट्या भावाने, मोठ्या भावाने जे केले त्याचा विरोध तर केलाच नाही, उलट त्याला आपली मान्यताच दिली. शेवटी युवराजाच्या मनांत काशीचे राज्यच हस्तगत करण्याचा मोह होऊ लागला. एके दिवशी त्याने आपल्या धाकट्या भावाकडे निरोप पाठविला - "तू आपले सर्व राज्य मुकाट्याने मला द्यावे, नाहीतर युद्धाला सिद्ध रहावे."

धाकट्या भावाने उत्तर पाठविले - "हे राज्य तर आपलेच आहे. आपल्याला वाटेल तेव्हां येऊन स्वीकारावे." त्यानंतर युवराजाने आपला राज्या-भिषेक करवून घेतला व धाकटा भाऊ सेनापती झाला.

काशी राज्य मिळाले तरी तेवढ्यावर थोरल्या भावाच्या मनाचे समाधान झाले नाही. तो एकामागून एक लहानलहान राज्ये जिंकून राज्याचा विस्तार करू लागला. त्याच्या मनाचे समाधान झाले नाही.

देवेंद्र भूलोकांतील विविध राज्यांसंबंधी चर्चा करीत असतां काशी राज्याचा उल्लेख झाला व याविषयी दुर्लक्ष केले, तर सर्व लोकांवरच संकट येण्याची शक्यता दिसली. म्हणून थोरल्याची कानउघाडणी केली पाहिजे, असे देवेंद्राला वाटले.

हा संकल्प करून देवेंद्र एका तरुणाचे रूप घेऊन काशीला राजाच्या दर्शनासाठी आला. एक महत्वाची गोष्ट सांगून निघून जाणार असल्याचे त्याने सांगितले. राजा त्याला आपल्या अंतःपुरात बोलावून घेऊन गेला.

"राजा! माझ्या माहितीप्रमाणे एक जागी तीन मोठी महानगरे आहेत. ती सर्व संपत्ती व वैभवयुक्त अशी आहेत. हत्ती, घोडे, रथ व पायदळ, असे

चतुरंग सैन्य त्यांच्याकडे आहे. मी ती तीन शहरे जिंकून तुला देतो." असे सांगून तरुणाच्या वेषांत असलेल्या देवेंद्राने राजाला खूप प्रोत्साहन दिले. राजा त्या गोष्टीस तयार झाला. तितक्यांत देवेंद्र अंतर्धान पावला.

राजाने त्या तरुणाचा खूप शोध केला. परंतु तो सांपडला नाही. तेव्हां राजाला कांही सुचेना. त्याने आपल्या सर्व प्रमुख अधिकाऱ्यांना बोलावून हुकूम दिला की आत्तां थोड्या वेळापूर्वी एका तरुणाने येऊन तीन महानगरे जिंकून देण्याचे वचन मला दिले होते. तरी तुम्ही त्याला लवकर हुडकून काढा."

राजाच्या खास अंगरक्षकांनी व इतर अधिकाऱ्यांनी सैनिकांच्या मदतीने खूप शोध काढला, परंतु त्या तरुणाचा कांही शोध लागला नाही. तेव्हां राजाला वेड तर लागले नाही असे वाटू लागले. त्याच मानसिक आजाराने राजा

आजारी पडला. वैद्याने अनेक उपचार केले, परंतु सर्व निरुपयोगी ठरले.

त्याच वेळी समस्त शास्त्रांत प्राविण्यसंपादन करून बोधिसत्व तक्षशिलेहून काशीला परतले. त्यांना महाराजांच्या विचित्र आजाराची माहिती कळली. त्यांनी राजाकडे निरोप पाठविला की राजाचा आजार बरा करण्याचे सामर्थ्य त्यांच्या अंगी आहे. तरी एक संधी द्यावी.

राजाने बोधिसत्वांना राजवाड्यात बोलावून घेतले. बोधिसत्वांनी राजाला विचारले, "महाराज, आपल्या आजाराचे कारण काय?"

त्याचे उत्तर म्हणून राजाने त्याला एका तरुणाने तीन महानगरें जिंकून देण्याचे जे वचन दिले होते ते सांगितले, आणि म्हणाला, "त्या दिवसापासून माझ्या मनाला धक्का बसला आहे. ही व्याधी तुम्हाला दूर करतां आली तर प्रयत्न करून पहावा."

बोधिसत्वांनी राजाला विचारले - "समजा, आपण या आजारातून बरे झालात तर ती तीन महानगरे जिंकू शकाल का?"

"नाही, ते शक्य नाही!" राजा लगेच उत्तरला.

"तर मग त्या नगरांची फिकीर करीत बसण्यांत काय अर्थ आहे? जगांतली प्रत्येक वस्तू थोड्याच दिवसांत पाहता अदृश्य होते. म्हणजे ती क्षणभंगुर आहे, होय की नाही?" बोधिसत्वांनी विचारले.

राजा म्हणाला - "होय!"

"हेही तितकेच खरे आहे, की प्रत्येक जीवधाऱ्याला प्राण गेल्यावर हे जग सोडून जावे लागते. म्हणून हे राजा! तीनच काय, तीस महानगरे जिंकली तरी आपल्याला जास्त सुख मिळणे शक्य नाही. या जगांत कोणीतीही वस्तू किंवा प्राणी शाश्वत नाही. मोह नांवाचे एक मोठे भूत आहे! लोभाला अंतच नसतो. कोणी माणूस लोभाला बळी पडतो, तेव्हां त्याला मानसिक व्याधी होते. तिच्यापासून मुक्ती हवी असेल, तर मनांतील आशा व आकांक्षा काबूंत राखल्या पाहिजेत. चांभार जसा पायाचे माप पाहून चामडे कापतो, तसेच आपल्याला इच्छा व कामना आपल्या उपयोगी पडतील, तेवढ्याच वाढविल्या पाहिजेत." बोधिसत्व म्हणाले. बोधिसत्वांचा उपदेश ऐकून राजाच्या मनाला शांति मिळाली व त्याची मानसिक व्याधि नाहीशी झाली. त्यानंतर बोधिसत्वांनी राजाला उपदेश केला व आजीवन बोधिसत्वांच्या मार्गदर्शनाप्रमाणे तो राज्यकारभार पाहूं लागला.

रामायण

लक्ष्मणाने भावा-भावजयीचे बोलणे ऐकले. तो नम्रपणे रामाला म्हणाला, "दादा! तूं रानांत जायचा पक्का निश्चय केला आहेस, तर मलासुद्धां बरोबर घेऊन चल."

रामाला ते बरोबर वाटले नाही. तो म्हणाला, "तूं सुद्धां जर माझ्याबरोबर गेलास तर वृद्ध बाबा व आई यांची काळजी कोण वाहणार? तुला त्यांच्यासाठी तरी अयोध्येला रहावेच लागेल."

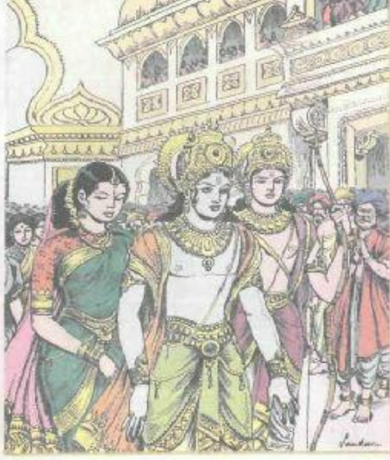
पण लक्ष्मण कां ते कबूल करणार? तो म्हणाला, "मला हे कांहीं कळत नाही. ही जबाबदारी ज्याची त्याने घ्यावी. मी अयोध्येला राहणार नाहीं. जिथे तूं तिथे अयोध्या!"

राम निरुत्तर झाला. त्याने वशिष्ठांच्याकडे जाऊन दिव्य अस्त्रें, अक्षय भाता धनुष्य वगैरे मागून घेऊन यायला सांगितले. लक्ष्मण त्याचे सखे, मित्र, सर्वांचा निरोप घेऊन व वशिष्ठ मुनींकडून शस्त्रास्त्रे घेऊन आला. नंतर रामाने वनयात्रेस निघण्यापूर्वी दानधर्म केला.

वशिष्ठ मुनींचा मुलगा सुमंत्र व त्याची पत्नी यांना बोलावून सीतेकडून तिची रत्ने व आभूषणे, पलंग, गाद्या-गिर्द्या, यांचे दान करविले, व शत्रेजय नांवाचा आवडता हत्ती व अनेक हत्ती यांचे स्वतः दान केले.

अगस्त्य, कौशिक, वगैरे ब्राह्मणवृंदाला, कौसल्येच्या सेवेस असलेल्या एका वृद्ध पुरोहिताला, दशरथ राजाच्या विश्वासपात्र चित्ररथ नांवाच्या सारथ्याला व ब्रह्मचाऱ्यांना, असंख्य गाई, सोनें, चांदी, मणि, माणिक्यें व वस्त्रें दान केलीं.

अयोध्येपासून जवळ रानांत त्रिपक नांवाचा एक वृद्ध ब्राह्मण रहात असे. त्याचे कुटुंब फार मोठे होते.

आपल्या या कुटुंबाचा भार त्याला कठीण वाटूं लागला होता. कंदमुळे आणि फळे खाऊन तो मोठ्या कष्टाने रहात होता.

राम वनगमनास निघाल्याचे ऐकून तो रामाकडे आला व म्हणाला, "युवराज! मी गरीब आहे. माझे कुटुंब मोठे आहे. बायकापोरें उपाशीं मरण्याची पाळी आली आहे. तूं दया केलीस तर कदाचित वांचतील!"

रामानें त्याच्या हातांत एक काठी दिली व म्हणाला, "ही काठी फेंका! ही जितक्या दूर जाऊन पडेल, तितक्या अंतरावर जितक्या गाई मावतील तितक्या मी तुम्हाला देईन."

म्हाताऱ्या त्रिपकाने काठी फेकली. ती सरयू नदीच्या पैलतीरावर जाऊन पडली. रामाने प्रणाम करून स्मित केले व म्हणाला, "तुमच्या तपश्चर्येची शक्ती किती आहे, हे पाहण्यासाठी मी ती सूचना केली होती. मी शब्द दिल्याप्रमाणे तितक्या गाई देईनच, व जास्त देखील देईन. आणखी कांही मागावयाचे असेल तर मागून घ्या!"

त्रिपकाने रामाला आशीर्वाद दिला व रामाने दिलेल्या गाई घेऊन तो आपल्या घरी परत गेला. अशा प्रकारे दानधर्म करून राम, सीता व लक्ष्मणासह वडिलांचा निरोप घ्यायला निघाला.

त्या तिघांना पायी चालत जात असलेले पाहून लोक गर्दीत व सज्जांत उभे राहून दशरथ व कैकेयी यांची निंदा करूं लागले.

ते म्हणत होते, "तो पहा राम, बायकोबरोबर व धाकट्या भावाबरोबर पायी चालला आहे. या दशरथ राजाच्या मानेवर भूत बसले आहे कीं काय म्हणावे, ते कळत नाहीं. राजा किती दुष्ट व अत्याचारी झाला तरी निरपराध प्रजेला इतकी कडक शिक्षा देणार नाहीं; पण ह्याने तर स्वतःच्या मुलालाच वनवास दिला आहे! चला, आपण सुद्धां जाऊं रानांत! असल्या राजाच्या राज्यांत कशाला राहायचे?"

प्रजेचे हे शब्द रामलक्ष्मणांच्या कानांवर पडत होते. परंतु रामाने तिकडे लक्ष दिले नाही. त्याने सुमंत्राकरवी निरोप घ्यायला आलो आहे असे कळविल्यावर दशरथाने रामाला आंत बोलावून घेऊन यायला सांगितले.

राम, लक्ष्मण व सीतेसह आल्यावर राजा दशरथ व अंतःपुरांतील स्त्रिया सर्व उठून उभे राहाले. दशरथ रामाला भेटायला म्हणून पुढे गेला. पण दुःखावेगाने भोवळ येऊन खाली पडला. रामाने त्याला हात देऊन पलंगावर बसविले.

दशरथ राजाला शुद्ध आल्यावर राम म्हणाला, "महाराज, मी वनांत जात आहे, आपला आशीर्वाद घ्यायला आलो आहे. मी पुष्कळ समजावून सांगितले, पण सीता व लक्ष्मण दोघांनी हट्ट धरला आहे कीं मी त्यांना बरोबर न्यावे. त्यांनासुद्धा परवानगी द्यावी."

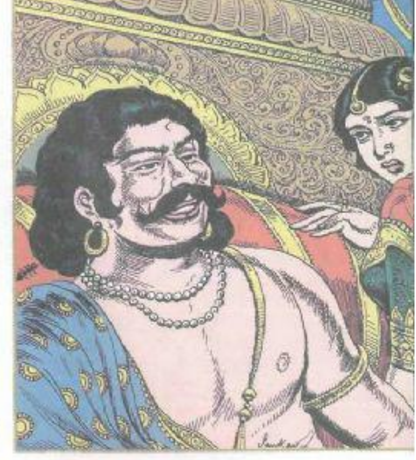
दशरथ रामाला म्हणाला, "बाळा! मी कैकेयीला वर देण्याचे वचन देऊन फसलो. पण तूं माझी आज्ञाभंग करून राज्याभिषेक करून घ्यावास."

"महाराज! दिलेले वचन मोडल्याचे व असत्याचरणाचे पण करणे बरोबर होणार नाही. रानांत जायला मी तयार आहे. चौदा वर्षे रानांत राहून तुमची सेवा करण्यास मी पुन्हां परत येईन." राम म्हणाला.

"पण आजच गेले पाहिजे असे कोठे आहे? आजचा दिवस रहा. उद्यां सकाळी जायचे तर जा!" दशरथ म्हणाला.

"बाबा! तुमच्या आशीर्वादाने मला काय नाही मिळाले? व पुढे तरी काय मिळणार नाही? आशीर्वाद द्या. रानांत आम्हाला कष्ट वगैरे कांही होणार नाहीं. उलट दऱ्याखोऱ्यांत निसर्गाचे सौंदर्य पहात आम्ही आनंदाने हिंडू फिरूं!" राम म्हणाला.

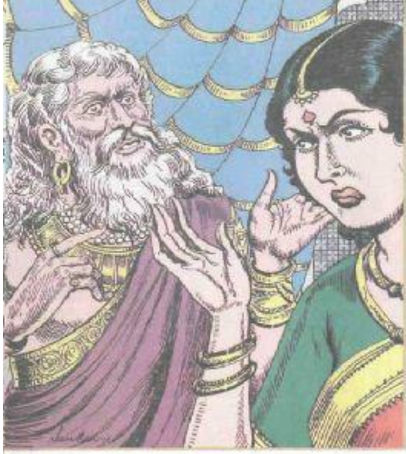
राम वनांत जाणार व दशरथ पुत्रविरहाने मरणार, हे ओळखून सुमंत्राला अत्यंत राग आला, दांत ओंठ चावून रागाने तो कैकेयीला म्हणाला, "दुष्टे! तुला प्राणापेक्षां जास्त मानत येणाऱ्या आपल्या पतीला दुःखी करून, स्वतः त्याला मृत्युमुखांत ढकलीत आहेस, तुला लाज वाटत

नाही कां? या कुळाचा नाश करून तुला काय सुख मिळणार आहे. हे तरी कळूं दे. राम सर्वांत मोठा आहे. तो युवराज आहे. तो राजा झाला तर तुझ्या पोटांत कां दुखावे? भरत गादीवर बसला तर, तुला काय वाटते कोणी या अयोध्येत राहील? अयोध्या ओसाड होऊन जाईल. शेवटी तूं आपल्या आईचें नांव राखलेस म्हणावयाचे. जशी आई तशी मुलगी! तुझे वडील अश्वपति यांना एका मुनींकडून एक मंत्रशक्ति प्राप्त झाली होती. त्या शक्तीमुळे त्यांना पशुपक्ष्यांची भाषा कळूं लागली.

एकदां अश्वपति पलंगावर झोंपला असतां जृंभ नांवाची मुंगी कांहीतरी बोलली व ते ऐकून अश्वपति हंसला. तुझ्या आईने हंसण्याचे कारण विचारले.

पण तुझे वडील म्हणाले - "मी कारण सांगून

टाकले तर मला मरण येईल." तेव्हां तुझी आई हट्ट करून म्हणाली, "मला ते कांही माहीत नाहीं. तुम्ही मला पाहून हंसला नाही कशावरून? म्हणून मला कारण सांगितलेच पाहिजे. तेव्हां ज्या मुनींनीं ती मंत्रशक्ति दिली होती. त्या मुनींकडे जाऊन तुझ्या वडिलांनीं विचारले. मुनी म्हणाले, "तुझ्या बायकोने प्राण दिला तरी तूं हंसण्याचे कारण सांगू नकोस. तेव्हां तुझ्या वडिलांनी तुझ्या आईलाच निघून जायला सांगितले. पुढे त्याला कधी त्रास झाला नाही. तुझे हे काम तरी तसेच आहे. राम वडिलांना सोडून वनांत गेला तर राज्यावर केवढे मोठे संकट येईल, सांगता येईल कां? म्हणून तू हा हट्ट सोडून दे व रामाचा राज्याभिषेक करायला कबूल हो!"

परंतु ते ऐकून कैकेयीला लाज तर नाहीच वाटली, उलट तिला राग आला व ती तोंडाला आले ते बोलली. म्हणून तिचा नाद सोडून सुमंत्र दशरथाकडे वळला. दशरथ म्हणाला - "बाबा रे! एकदां माणसाची बुद्धी फिरली कीं त्याबरोबर त्याची माणुसकीपण जाते. लाजलज्जा, दया, संकोच, प्रेम हे मानवोचित गुण नाहीसे होतात. तू रामाबरोबर माझी चतुरंग सेना, दासदासी, सर्वांना पाठव. रामाला राज्याभिषेक न झाल्याची जाणीव होतां कामा नये."

सुमंत्राच्या बोलण्याकडे कैकेयीने दुर्लक्ष केले होते व तिला त्यांचा राग पण आला होता. त्यानंतर राजाचे तें बोलणे ऐकून ती म्हणाली - "मी सांगून ठेवते, मला हे सर्व नाटक आवडत नाही. हे सर्व रानांत पाठवून तुम्ही सुद्धां रानांत जाल. मला ते खपणार नाही. भरताला असल्या राज्याची गरज नाही. तो गादीवर बसणार नाही. मी सांगून ठेवते!"

राजा म्हणाला - "दुष्टे! तूं वर मागितलेस ते मी दिले. राम वनांत जायला तयार झाला. तूं भरताचा राज्याभिषेक कर आणि रहा सुखाने! मी रानांत जायचे नाही हा वर कां नाही मागून घेतलास? एकदां माझा गळा दाबून जीव घे! म्हणजे तुझ्या मनासारखे होईल."

कैकेयी त्याहून जास्त रागाने म्हणाली - "वनांत जायचा अर्थ आहे, सर्व सोडून जाणे. जर चतुरंग सेना रामाबरोबर जाणार असेल व तुम्ही पण जाणार असाल तर? भरताला राज्य देण्याचे नुसतें सोंग कशाला? तुमचे पूर्वज सगर महाराज यांनीं आपला मुलगा असभेज याला रानांत पाठविले तेव्हां बरोबर सैन्य पण पाठविले होते वाटते?"

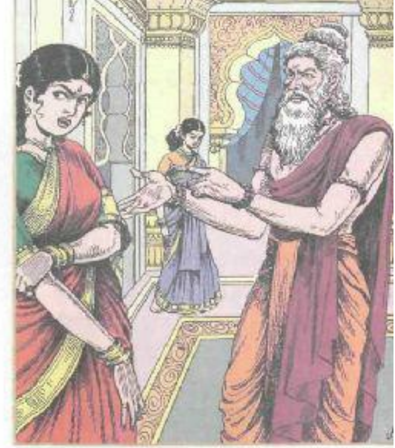
तें ऐकून सिद्धार्थ गांवाचा मंत्री म्हणाला - "त्या असभेजाची गोष्ट येथे कशाला सांगतां? तो दुष्ट होता. तो मुलांना उचलून नेत असे व सरयू नदीत फेंकून देत असे. मुलें बुडूं लागलीं कीं त्या राक्षसी आनंदांत तो हंसत असे. म्हणून प्रजेने सगर राजाकडे तक्रार केली. प्रजेने सांगितले की तुम्ही असभेज याला तरी राज्याबाहेर काढा, नाहीतर आम्हांला राज्य सोडून जायला परवानगी द्या. म्हणून सगर राजाने आपल्या दुष्ट व प्रजाद्रोही मुलाला त्याच्या बायकोबरोबर सर्व नोकरां-चाकरांसह राज्याबाहेर काढवले. तो प्रजाद्रोही होता आणि राम प्रजाप्रिय आहे!"

परंतु ते सर्व पालथ्या घागरीवर पाणी पडल्या-सारखे होते. दशरथ म्हणाला, "तुझे हिताहित कळण्याची शक्ति तुझ्यांत उरली नाहीं. तूं काय वाटेल ते कर, मी रामाबरोबर वनांत जातो."

राम दूर उभा राहून सर्व ऐकत होता. तो म्हणाला, "बाबा! मी स्वतः सर्व सोडून जायला तयार असताना ही सेना कशाला माझ्याबरोबर? आम्हाला वल्कलवस्त्रें द्या. त्यांवर रानांत आमचे काम भागेल."

कैकेयीला लाजलज्जा उरलीच नव्हती. ती म्हणाली, "ही पहा वल्कल वस्त्रें!" आणि एका तबकांत ती घालून आणून दिली. राम लक्ष्मणांनी वल्कलवस्त्रें परिधान केली.

सीतेनें पण वल्कलवस्त्रें उचललीं. पण ती कशी नेसायची हे तिला कळले नाहीं. फक्त खांद्यावर ठेवून ती उभी राहिली. तेव्हां रामानें हंसत जवळ जाऊन तिच्या रेशमी साडीवरच ती गुंडाळून घ्यायला सांगितले.

तें पाहून कौसल्या व सुमित्रा पुढें येऊन म्हणाल्या, "रामा! वडिलांच्या आज्ञेने तूं रानांत निघालास हे कबूल! पण सीतेला बरोबर जायची काय गरज? तिला वनवास झेपायचा नाही. तिला आमच्याजवळ ठेवून जा. तिच्याकडे पाहून तरी आम्ही चार दिवस जगूं!"

इतका वेळ वशिष्ठ मुनि कांहीच बोलले नव्हते. ते पुढे येऊन म्हणाले - "तूं आपल्या हातांनी सीतेला वल्कल वस्त्रें देतेस? तुला जनाची नाहीं तर मनाची तरी कांही लाज आहे की नाही? सीतेला रानांत पाठविण्यास तुझा दुजोरा? तिला रानांत कां पाठवतेस?"

"रामाचा राज्याभिषेक करण्याची जी तयारी झाली आहे, ती तयारी सीतेचा राज्याभिषेक करायला पुरी आहे, हे तुला कळले नाहीं वाटते? सीतेला या वल्कल वस्त्रांची जरूर नाहीं. एवढेच

नव्हे तर तिच्याबरोबर वाहने, वस्त्रे आभूषण, दासदासी, तिला जे हवे ते वनांत पाठवतां येईल.

"आणखी तुला वाटत असेल कीं तूं राज्य मिळवून दिलेस म्हणून भरत तुझे गोडवे गाईल व आभार मानील. पण त्याचा स्वभाव मी ओळखतो. त्याला हे बिलकुल पसंत पडणार नाहीं. एकाच बापाची ही मुलें परस्परांविरुद्ध कधी उलटणार नाहीत." वशिष्ठ मुनि एवढे बोलून गप्प झाले.

दशरथाने पाहिले की, राजवाड्यासमोर प्रजेची गर्दी जमा झाली आहे. त्यांनी सीतेला जवळ बोलावून म्हटले, "बाळे! तूं का रानांत जाणार? या वयांत मुनिपत्नींसारखीं वल्कल वस्त्रे धारण करून तुला कसे राहवेल मुली?" नंतर तो कैकेयीला म्हणाला - "नाहीं नाहीं! सीता वल्कल वस्त्रें धारण करणार नाहीं."

राम वडिलांना म्हणाला, "बाबा, आतां मी येतो!" आणि पायां पडून निघाला. दशरथाने सुमंत्राला जवळ बोलावले आणि म्हणाला, "मित्रा! या सर्वांना रथांत बसवून गांवाबाहेर रानांत पोंचवून ये." आणि कोशाधिकाऱ्याला बोलावून म्हणाला, "सीतेला चौदा वर्षे पुरतील इतक्या साड्या व दागिने बरोबर दे!"

कौसल्या व सुमित्रा यांनीं सीतेला सर्व दागिने घातले व म्हणाल्या - "बाळ! तुझा पति आज गरीब झाला आहे. त्याची काळजी घे." रामाने आपल्या वडिलांना व आईला नमस्कार केला. राम आईला म्हणाला - "आई! तूं माझी किंवा सीतेची अगदी काळजी करूं नकोस. चौदा वर्षे संपतांच मी परत येईन. तूं बाबांची मात्र काळजी घे. चौदा वर्षांचा काळ म्हणजे मोठा नाही. तो सुखांत जाईल."

लक्ष्मणाने पण आपल्या आईला, कौसल्येला व वडिलांना नमस्कार केला. सुमित्रा त्याला म्हणाली - "बाळ! रामच आतां तुझा पिता व सीताच तुझी माता. त्यांची सेवा हाच तुझा यापुढचा धर्म आहे! अरण्यच अयोध्या आहे."

तिघे बाहेर आले. सीतेला रामाबरोबर वनवासास जायला मिळाल्याचा इतका आनंद झाला कीं ती सर्वांच्या आधी रथांत जाऊन बसली. नंतर राम लक्ष्मण रथांत बसल्यावर सुमंत्राने सीतेसाठी राजाने दिलेलीं वस्त्राभूषणें आणि रामाने सांगितलेली शस्त्रास्त्रें वगैरे ठेवली व रथ हांकला.

जादूचा ढेव

कोणे एके काळी विदर्भात महेन्द्र नावाचा एक प्रसिद्ध जादूगार होऊन गेला. त्याच्या कलेवर प्रसन्न होऊन मोठमोठ्या राजा-महाराजांनी त्याला अनेक किताब व भरपूर द्रव्य दिलं होतं. परंतु तो खूप दानशूर असल्याने त्या मिळकतीतील बराचसा भाग खर्च होऊन गेला होता.

महेन्द्रचा मुलगा जितेन्द्र जादुगारीमधे त्याच्यापेक्षा तरबेज होता. परंतु त्याच्या वेळे-पर्यंत जादूच्या कलेचं महत्व खूप कमी झालं होतं. त्यामुळे त्याची मिळकतही महेन्द्रपेक्षा कमी होती. पण वडिलांचा दानशूरपणा त्याच्यातही पुरेपूर उतरला होता. त्यामुळे कमी मिळकतीतही दानधर्म करून तो निर्धन बनला.

जितेन्द्रला दोन मुलगे होते. जादूगारी हा पिढीजात व्यवसाय असल्याने व पुन्हा जादूला चांगले दिवस येतीलही, असे वाटून जितेन्द्रने आपल्या दोन्ही मुलांनाही ती कला शिकवली.

लहानपणी वडिलांकडून न मागता पैसे मिळत असल्याने जितेन्द्रचा मोठा मुलगा रामभद्रला पैशांच्या उधळपट्टीची संवय लागली होती. आता मात्र परिस्थिती बदल्यामुळे त्याने मागूनही वडिलांकडून पैसे मिळत नसत. मग तो चोरी करू लागला. ही गोष्ट कळल्यावर जितेन्द्रने रागाच्या भरात रामभद्रला खूप मारले. त्यामुळे रागाने रामभद्र घरांतून निघून गेला.

रागाच्या भरात रामभद्रला मारले असले तरी जितेन्द्रचे त्याच्यावर खूप प्रेम होते. त्यामुळे तो घरांतून पळून गेल्यावर त्याच्या काळजीतच जितेन्द्र व त्याच्या बायकोचा अंत झाला. आता जितेन्द्रचा धाकटा मुलगा लक्ष्मीचंद एकटाच राहिला.

लक्ष्मीचंद मनान खंबीर होता, चिकाटीचा होता. तो गांवोगावी, गल्लोगल्ली फिरून आपली जादू दाखवून थोडेफार कमावू लागला आणि अल्पसंतुष्ट राहून समाधानाने जगू लागला.

एके दिवशी एका गल्लीत छोट्या मुलांसमोर

२५ वर्षांपूर्वी चांदोबात प्रसिद्ध झालेली गोष्ट

लक्ष्मीचंद आपली जादू दाखवत होता. त्याला कल्पना होती की या छोट्या मुलांकडून त्याला फारसे पैसे मिळणार नाहीत. तरीही आपल्या जादूने तो मुलांना आनंद देत होता.

इतक्यांत त्याला शेजारच्या घरांतून एका मुलाचा अगदी किंचाळून रडण्याचा आवाज ऐकूं आला. लक्ष्मीचंदने लगेच आपली जादू थांबवून त्या घरी धाव घेतली. पाहतो तो एक बाई आपल्या चार वर्षांच्या मुलाला खूप मारत होती.

लक्ष्मीचंदने तिला मुलाला इतके मारण्याचे कारण विचारल्यावर तिने सांगितले, त्या मुलाचे वडील कांही दिवसांपूर्वी बरेच आजारी होते. त्यावेळी ती देवाला नवस बोलली होती की ते लवकर बरे झाले तर घरातील सगळीजण एक आठवडा दुपारपर्यंत उपवास करून देवदर्शन घेतल्यावरच जेवण करतील. परमेश्वरकृपेने आजार लवकर बरा झाला. नवसाचे सहा दिवस झालेत. आज मात्र दुपारपर्यंत न जेवता रहाणे त्या छोट्या मुलाला सहन होईना. भुकेने कळवळून तो रडत होता. त्याच्या आईला तर देवदर्शनासाठी जायचे होते. कितीही समजावले तरी तो मुलगा ऐकेना, म्हणून ती त्याला मारत होती.

लक्ष्मीचंदला वाटले, मुलाला उपाशी ठेवायचे, मारायचे हा तर अन्याय आहे. तो म्हणाला, "बाई! असं म्हणतात की लहान मुले ही देवा-समानच असतात. मला कळत नाही, की या छोट्या मुलामधे आपल्याला देव दिसत नसेल, तर कोणत्या देवाला भेटायला आपण जाणार आहात?"

यावर त्राग्याने ती स्त्री लक्ष्मीचंदला म्हणाली, "म्हणूनच तू असले जीवन जगत आहेस. जर तुला खरोखरीच मुलांत देव दिसत असेल तर सांभाळ ह्याला. मी देवदर्शन करून आल्यावर त्याच्याबरोबर तुलाही जेवायला वाढते."

लक्ष्मीचंदने गोड बोलून, जादू दाखवून त्या मुलाला गुंगवून ठेवलं. त्या स्त्रीने परत आल्यावर लक्ष्मीचंदचे कौतुक करून त्यालाही जेवायला वाढले.

जेवणानंतर लक्ष्मीचंदने त्या स्त्रीला विचारले, "बाई, स्वतःच्या मुलापेक्षाही प्रिय असणारा आपला देव कुठं आहे? त्याला बघायची माझी खूप इच्छा आहे."

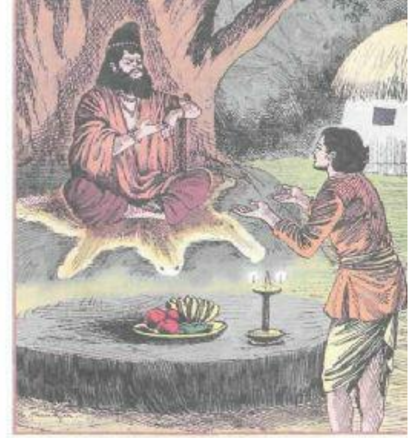
ती स्त्री हंसून म्हणाली, "देवाचा अर्थ तुला

देवळांतली मूर्ती वाटली होय? हा तर खराखुरा देव आहे! प्रत्यक्ष आपल्याशी बोलतो, आपल्या प्रश्नांची उत्तरं देतो. आपल्यावर प्रेमाचा वर्षाव करून आपल्या सगळ्या चिंता दूर करतो."

आता लक्ष्मीचंदची उत्सुकता खूपच वाढली. त्या गृहिणीने असा चालता-बोलता, शरीररूपांतील देव ज्याठिकाणी असल्याचे सांगितले, तिकडे तो त्वरेने गेला. तिथे खूपच गर्दी होती. पण सगळे शांत बसले होते. समोर एका आसनावर दाढी-मिशीवाला साधू बसला होता. तो लोकांना सन्मार्गाचा अवलंब करण्याचा उपदेश देत होता. जे लोक संकटात होते, दुःखी होते त्यांना आपल्याजवळ बोलावून समजावत होता की, लोकांचे दुःख दूर करण्यासाठीच त्याने हा अवतार घेतला आहे. मधूनच तो साधू हवेतून भस्म काढून लोकांवर फुंकत होता. थोड्याथोड्या वेळाने सारखा हवेत कांही क्षण अधांतरी राहात होता. तेव्हां सर्व भक्तमंडळी जोरात म्हणत होती, "हे परमात्मा, आमचा उद्धार कर."

लक्ष्मीचंदला हा सगळा प्रकार खूप विचित्र वाटला. साधूने जे प्रकार करून दाखवले, ती विद्या त्यालाही अवगत होती. तरी तो एक साधा जादूगारच राहिला आणि हा साधू मात्र लोकांसाठी देव बनला होता. या रहस्याचा उलगडा करण्या-साठी तो मध्यरात्री एकटाच साधूकडे गेला.

त्याला पाहून साधूने विचारले, "तू कोण आहेस?" लक्ष्मीचंद म्हणाला, "मी एक जादूगार आहे. मी आपली जादू बघितली आहे. लोकांना

तो दैवी चमत्कार वाटतो आहे. पण त्याच गोष्टी मी जादूच्या प्रयोगांत करूनही मला पोटभर अन्नाची ददात आहे. लोक तुम्हाला देव मानतात. त्याचं रहस्य शोधण्यासाठीच मी आलो आहे."

त्यावर साधू म्हणाला, "मी परमेश्वराचा अवतार आहे, यांत कोणतेही रहस्य नाही! तुला प्रयत्नांनी जी विद्या प्राप्त करावी लागली ती मला सहज अवगत आहे. माझ्याकडे दैवी शक्ती आहे. तुला प्रयोगांसाठी उपकरणांची आवश्यकता आहे. मला मात्र त्याची जरूर नाही."

यावर लक्ष्मीचंदने विचारलं, "असं आहे तर! मग मी माझे एक बोट कापतो. आपण ते परत जोडू शकाल?"

साधू म्हणाला, "हो तर, नक्कीच जोडूं शकीन." पटकन लक्ष्मीचंदनं आपले एक बोट

चाकूने कापले. त्यावर साधूने ते तुटलेले बोट मूळच्या जागेवर ठेवून कांहीतरी मंत्र म्हटला. लगेच रक्त वाहायचं थांबलं आणि बोट पूर्ववत झालं.

लक्ष्मीचंद आश्चर्याने म्हणाला, "हे अगदी अशक्य आहे. कारण माझ्या कुटुंबियांशिवाय ही विद्या कोणालाच येत नाही."

साधूने चमकून विचारलं, "तुझं नाव लक्ष्मीचंद आहे ना?"

"हो, पण आपल्याला कसे कळले?"

"मी तुझा मोठा भाऊ रामभद्र आहे!" असं म्हणून साधूने लक्ष्मीचंदकडे प्रेमळपणे पाहिले. लक्ष्मीचंद एकदम आश्चर्यचकित झाला.

साधू लक्ष्मीचंदला म्हणाला, "आता मी तुझ्या प्रश्नांचे खरे उत्तर देतो. तू एका छोट्या मुलाला आपली जादू दाखवून त्याला भूक विसरायला लावलीस. तो छोटा मुलगा तुला देवासमान मानेल. पण मोठ्यांचं असं नसतं. मी स्वतः दैवी अवतार असल्याचं सांगून जादू केली. मग लोकांनी मला देव बनवलं. तू स्वतः जादूगार असल्याचं सांगून जादू दाखवतोस, म्हणून जादूगारच राहिलास. लोक आपल्या दोघांचीही जादू बघतात, पण त्यांना अजिबात शंकासुद्धा येत नाही. या जगांत आरामांत जगायचं असेल तर केवळ विद्या अवगत असून चालत नाही. लोकांना भूलथापा देणे, गोड गोड बोलून भुलवणे हे जमले तरच आपली कला लोकप्रिय होते. मी दैवी अवतार असल्याचे खोटे सांगणे, हे माझे उपजीविकेचे साधन असल्यासारखे आहे. जोपर्यंत लोक मूर्खपणे माझ्या बोलण्याला भुलतील, तोपर्यंत मला कशाचीच कमतरता भासणार नाही. आता तुझे शंकानिरसन झाले ना? ये तर मग."

लक्ष्मीचंद तिथून निघाला. त्यानंतर त्याचा ठावठिकाणा कोणालाही कळला नाही. पण वणव्याच्या वेगाने एक बातमी सर्वत्र पसरली की विदर्भ देशात पूर्वेला एका छोट्या गांवात देवाने अवतार घेतला आहे. तो अनेक दैवी चमत्कार दाखवतो. लोक मोठ्या प्रमाणात, समूहाने तो दैवी अवतार पहायला, दर्शनाला जात आहेत.

अजिंक्य गरुड

